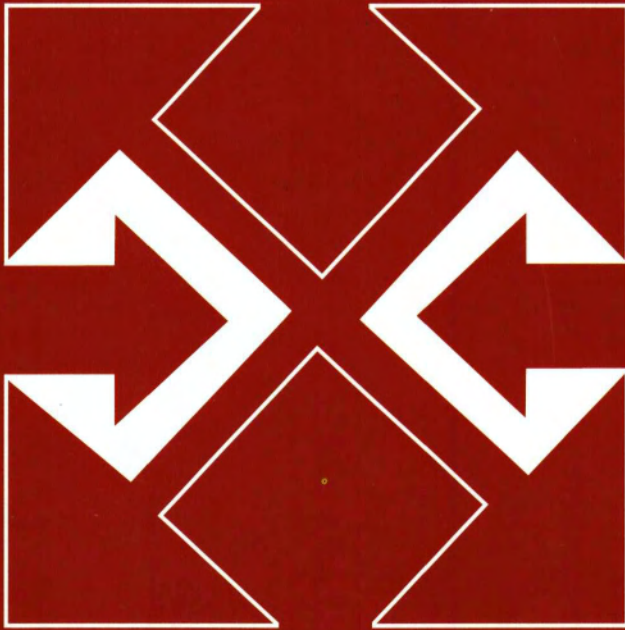

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU
TAKTIIKAN LAITOS

Eversti
Markku Iskanius

OPERAATIOTAIDON JA TAKTIIKAN
OPETTAJAN OHJE

Julkaisusarja 2
Taktiikan asiantietoa
N:o 2/ 1998

**OPERAATIOTAIDON JA TAKTIIKAN
OPETTAJAN OHJE**

**Eversti
Markku Iskanius**

© Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos

ISBN 951-25-0958-X
ISSN 1238-2752

Ykkös-Offset Oy
Vaasa
1998

SISÄLLYS	Sivu
1. TAKTILLINEN JA OPERATIIVINEN TAITO	7
2. TAKTIIKAN OPETTAJA JA OPISKELIJA	10
3. HARJOITUSTEN SUUNNITTELU SEKÄ HARJOITUSTILANTEET	14
3.1 Harjoitusten suunnittelu	14
3.2 Harjoitustilanteet	16
4. TAKTIIKAN OPETUSMENETELMÄT	17
5. KARTTAHARJOITUKSET	20
5.1 Järjestämisperiaatteita	20
5.2 Eräitä kokemuksia ja muita näkökohtia	24
6. SOTAPELIT	22
6.1 Järjestämisperiaatteita	22
6.2 Eräitä kokemuksia ja muita näkökohtia	24
7. ESIKUNTA- JA JOHTAMISHARJOITUKSET	26
7.1 Järjestämisperiaatteita	26
7.2 Eräitä kokemuksia ja muita näkökohtia	27
8. KOULU- JA KOTITYÖT	29
8.1 Taktillisen taidon mittaaminen	29
8.2 Järjestämisperiaatteita	29
8.3 Eräitä kokemuksia ja muita näkökohtia	34
9. YHDISTELMÄ	35
LIITE	37

LUKIJALLE

Ohjeen ensisijaisena tarkoituksena on auttaa ja nopeuttaa Maanpuolustuskorkeakoulun Taktiikan laitoksen uusien operaatiotaidon ja taktiikan opettajien perehtymistä opetustehtäviinsä. Tämä on todettu tarpeelliseksi, koska tämänkin ohjeen tietomäärän hankkimiseen opettajakokemuksen kautta kuluu upseerilta aikaa helposti useita vuosia. Lisäksi ohje on käyttökelpoinen tietopaketti kaikille niille Maanpuolustuskorkeakoulun opettajille, jotka tavalla tai toisella osallistuvat opettajina Taktiikan laitoksen tai tiettyihin Johtamisen laitoksen harjoituksiin. Huomattava osa tässä ohjeessa esitettävistä ajatuksista sopinee yleisemminkin operatiivisten ja taktillisten aineiden opettajien tarkoituksiin muissa sotilaslaitoksissa.

Ohje perustuu keskeisiltä osiltaan everstiluutnantti (kenraalimajuri) Seppo Tanskasen vuonna 1987 Sotakorkeakoulussa kirjoittamaan ”Taktiikan opettajan ohjeeseen”. Kyseistä ohjetta voidaan kuvata parhaiten Sotakorkeakoulun operaatiotaidon ja taktiikan opettajien ”perimätiedon koonnokseksi”. Maanpuolustuskorkeakoulun perustamisen jälkeen todettiin tarve sekä päivittää vanha ohje vastaamaan uusia toimintaolosuhteita että täydentää sitä Maanpuolustuskorkeakoulun Taktiikan sekä Johtamisen laitosten opettajien kokemuksilla.

Ohjeen asiasisältö liittyy pitkälti Maanpuolustuskorkeakoulun jatkotutkinto-osaston yleisesikunta- ja esiupseerikurssien operaatiotaidon ja taktiikan opetukseen, mutta se palvelee hyvin myös Maanpuolustuskorkeakoulun perustutkinto-osaston taktiikan opetusta. Ohjetta voitaneen käyttää hyväksi muuallakin puolustusvoimissa karttajarjoituksia ym. suunniteltaessa. Ohjeessa on pitäydytty vain keskeisimpien asioiden esittämiseen. Ohjeessa ei käytetä lähdeviitteitä.

Taktiikan laitoksen johtaja
Eversti

Markku Iskanius

1 TAKTILLINEN JA OPERATIIVINEN TAITO

Voidakseen opettaa ja toisaalta arvioida opettavien taktillisia ja / tai operatiivisia taitoja, on opettajan pyrittävä selkiyttämään itselleen oppiaineensa perimmäinen sisältö ja tavoite. Opettajan on myös kehitettävä koko ajan ammattitaitoaan ja valmiuksiaan opetustehtävää varten. Apuna tässä ovat henkilökohtainen tutkimustoiminta, osallistuminen ohjesääntötyöhön tai vaikkapa omien sodan ajan tehtävien aktiivinen hoitaminen.

Tietosanakirjan mukaan “taktillinen taito on taitoa käydä (voittaa) taistelu; se on johtajan kyky, ottaen vallitsevan tilanteen ja olosuhteet huomioon, soveltaa käytännössä menestyksellisesti taktiikan oppeja prikaatin tai sitä alemman johtoportaan puitteissa.” Lyhyemmin määriteltynä “taktillinen taito on johtajan ja hänen apunaan toimivan esikuntaupseerin kyky soveltaa menestyksellisesti käytäntöön taistelussa tarvittavia taktiikan oppeja.”

Molemmissa edellä olevissa määritelmissä tulee hyvin esille vaatimus soveltaa tietoa ja taitoa käytäntöön tilanteen ja olosuhteiden edellyttämällä tai mahdollistamalla tavalla. Taktinen taito edellyttää siten kaavoittamatonta luovaa toimintaa ja itsenäistä ajattelua, eikä koskaan mallien tai kaavojen mekaanista toteuttamista.

Taktinen taito on eräs keskeisistä sotilasjohtajan perusvaatimuksista ja -valmiuksista. Se on, varsinkin perusyksikkö- ja joukkoyksikkötasolla, tavaltaan osa sotilaallista johtamistaitoa. Tällöin on muun muassa kyse kyvystä saada johdettavat yksilöt ja organisaatiot toimimaan keskenään saumattomasti sekä tarkoituksenmukaisesti asetetun tavoitteen saavuttamiseksi.

Taisteluesimerkin puitteissa pelkistettynä taktiikan voidaan sanoa olevan sitä, miten joukkoja ja välinettä käytetään. Johtamistaitoa taas on se, miten johtaja saa joukot toiminaan tekemänsä taktillisen ratkaisun toteuttamiseksi.

Syvällisempi määritelmiin paneutuminen herättää jatkokysymyksen, mistä osatekijöistä syntyy “taito käydä voitollinen taistelu” ja “kyky soveltaa käytännössä taktiikan oppeja?” Erään käsityksen mukaan taktillinen ja operatiivinen taito muodostuu kolmesta pääkokonaisuudesta:

- teoreettisten perustietojen hallitsemisesta
- käytännön harjoittelulla saavutettavasta tietojen soveltamistaidosta sekä
- henkilökohtaisista ominaisuuksista ja kyvyistä.

Taktikon ja operaatikon perustietoihin kuuluu syvälinen näkemys sodan ja taistelun kuvasta. Tietämys omien joukkojen kokoonpanoista ja varustuksesta, johtamis- ase- ja huoltojärjestelmästä ja joukkojen suorituskykyvyyttä. Lisäksi on tunnettava ohjesääntöjen mukaiset toimintaperiaatteet eri taistelulajeissa ja olosuhteissa. Vastustaja on tunnettava vastaavalla tarkkuudella. Sotataidon historian syvälinen tuntemus antaa lujan pohjan omalle taktiselle ajattelulle, kun tiedetään, millaisen kehityskaaren kautta esimerkiksi nykyiset ohjesäännöt ovat syntyneet. Historian osalta on kuitenkin hyvä muistaa Carl von Clausewitzin lausuma varoitus: “Mitkään sotien tilanteet eivät toistu sellaisenaan. Mikään sotakokemus ei kestä kehityksen mukana”.

Taktiikan sekä operaatiotaidon soveltamistaito on henkilöön liittyvä, harjoittelun avulla kehittyvä valmius käyttää oikein hyväkseen taktillisia tai operatiivisia perustietoja. Tätä taitoa on esimerkiksi kyky ottaa kyseisessä tilanteessa vaikuttavat keskeiset tekijät huomioon, olla aktiivinen, muodostaa rohkeasti painopiste, pyrkiä yllätykseen jne.

Henkilökohtaiset kyvyt ja ominaisuudet ovat kolmas taktillisen ja operatiivisen taidon osa-alue. Jokaisella upseerin uralle valitulla on edellytykset kehittyä hyväksi taktikoksi. Luonnollisesti upseerin oma kiinnostus taktisiin kysymyksiin on perusedellytys kykyjen ja henkilökohtaisten ominaisuuksien kehittymiselle taktiikan ja operaatiotaidon alueella kulloisenkin tehtävän edellyttämälle tasolle. Tämä edellyttää kuitenkin aina lujaa työtä itsensä kehittämiseksi. Tosiasia on, ettei Suomessa synny esimerkiksi huippuluokan tiedemiestä, taiteilijaa tai urheilijaa kuin ehkä kerran 30 - 50 vuodessa. Sama pätee varmasti myös taktikkoihin. Pääosa hyvistä ja arvostetuista tiedemiehistä, taiteilijoista tai urheilijoista on tehnyt uskomattoman paljon työtä kehittäessään itseään omalla erikoisalallaan saavuttaakseen ja ylläpitääkseen ‘edes’ kansallisen tason. Tässä samassa työn ja koko palvelusuran kestävänsä itsensä kehittämisen hengessä tulee ‘valmentaa’ myös taktikoita.

Hyvältä taktikolta ja menestykselliseltä komentajalta edellytetään yhtymätasolla hyvää päätöksenteko-, paineensieto- ja riskinotto-kykyä (rohkeus), hallittua mielikuvitusta, taitoa löytää monimutkaisestakin ongelmakentästä oleellinen sekä kykyä nähdä tulevaisuuteen (ennakoiva johtaminen). Edelleen jokaisen menestyvän taktikon, komentajan, henkilökohtaisiin ominaisuuksiin kuuluu johdonmukainen ja selkeä ajattelukyky, päämäärätietoisuus ja kestävyys pyrittäessä paineen alaisena toteuttamaan tehtävä. Tämän li-

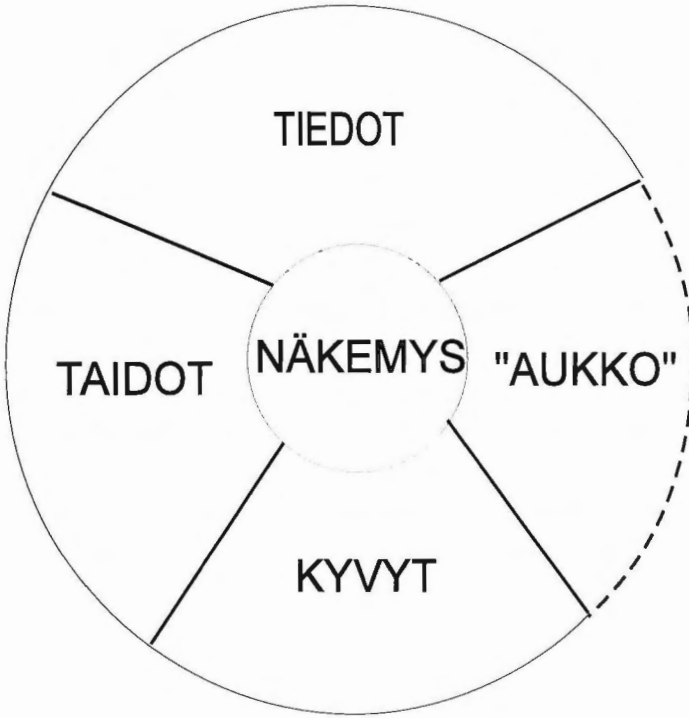
säksi taktikolla on oltava hyvä organisointi-, toimeenpano- ja järjestelykyky, esitys- ja yhteistoimintataito (mm taito pelkistää ja yksinkertaistaa asiat/toiminta), kyky innostaa yksilöitä ja joukkoja sekä taito ajoittaa ja vaiheistaa kaikki toiminnot oikein.

Taktinen taito on operatiivisen taidon pohjana ja edellytyksenä. Siirtyminen taktiselta tasolta operatiiviselle tasolle edellyttää upseerilta huomattavaa ajattelun syventämistä. Tämä tarkoittaa muun muassa, että upseerit:

- ymmärtävät sodan ja taistelun kuvan muutoksen ja sen vaikutuksen operaatioihin (ilma-ase ml helikopterit, informaationsodankäynti ja johtamissodankäynti)
- ymmärtävät sen oleellisen eron, joka seuraa siirryttäessä aiemmasta taktisesta ajattelusta (< pataljoona/prikaati) operatiiviselle tasolle suurten joukkojen pariin (prikaati/armeijakunta >)
- ymmärtävät syvällisesti aika- ja tilatekijöiden sekä voiman kasvun ratkaisevan merkityksen operaatioissa ja sotatoimissa
- oppivat näkemään oman toiminnan osuuden selvästi suuren kokonaisuuden osana (puolustushaarat, ylempi johtoporras, naapurit, aselajit sekä siviiliyhteiskunta...),
- ymmärtävät syvällisesti omien joukkojen toiminnalliset mahdollisuudet ja rajoitukset, jotta omien joukkojen operatiivisessa käytössä kyetään hyödyntämään maksimaalisesti olosuhteiden tarjoamat mahdollisuudet (maasto, vuodenaika, sää jne)
- kehittävät omaa ajatteluaan viholliskeskeiseen suuntaan niin, että he kykenevät analysoimaan tarkasti vastassa olevan vihollisen vahvuudet ja heikkoudet (ml olosuhteista johtuvat), sen ryhmityksen sekä toiminnan todennäköiset / mahdolliset kokonaispäämäärät ja tavoitteet kyetäkseen muun muassa
 - määrittämään ne johtamis-/ tulenkäyttöjärjestelmän osat, jotka ratkaisevimmin vaikuttavat vihollisen kykyyn aiheuttaa meille tappioita
 - rikkomaan vihollisen kokonaisjärjestelmä ja suunnitelma sekä
 - lopulta vihollisen komentajan tahdon murtamiseen.

Operatiivisen taidon tasolla on lisäksi ymmärrettävä omien ja vihollisen sotatoimien liittyminen poliittisiin tavoitteisiin ja päämääriin. Sota ei ole koskaan politiikasta irrallinen ilmiö.

Kuvamuodossa voidaan taktillisen sekä operatiivisen taidon tekijät esittää seuraavasti:

Kuva 1 *Operatiivisen ja taktillisen taidon ympyrä*

Tietojen, taitojen ja kykyjen osuus samoin kuin kokonaistaidoissa mahdollisesti olevan 'aukon' suuruus vaihtelee luonnollisesti upseerista toiseen. Mielenpitoja ja asenteitakin ohjaava näkemys, eräänlainen taktisen / operatiivisen taidon sisäistäminen, syntyy vasta vuosien myötä erilaisten kokemusten kautta.

2 TAKTIIKAN OPETTAJA JA OPISKELIJA

Maanpuolustuskorkeakoulun operaatiotaidon tai taktiikan opettajan tulee luonnollisesti olla oman alansa ammattilainen, jolla on vankka teoriapohja opettamastaan aineesta sekä mahdollisimman pitkä käytännön työkokemus opettamansa kurssin edellyttämältä tasolta. Opettajalta ei kuitenkaan edellytetä, että hän tietää ja osaa, varsinkaan jatkotutkinto-osaston tasolla, kaikki asiat ja yksityiskohdat paremmin kuin oppilaansa. Tämä ei ole mahdollista edes teoriassa, koska kaikilla kyseisen tason oppilailta on takanaan kohtuullisen pitkä työkokemus. Jotkut oppilaat ovat lisäksi omien erikois-

alojensa ammattilaisia. Opettajan tulee pyrkiä hyödyntämään oppilaidensa osaamista mahdollisimman paljon opetuksen eri vaiheissa (esimerkiksi työryhmien johtajia, erikoisalansa opettajia tms).

Opetuksessa opettajan tulee ohjata oppilas tiedon lähteiden äärelle, vahvistaa hänen kykyään vastuun ottamiseen ja aloitteellisuuteen. Opettajan tulee kannustaa oppilaita positiiviseen kriittisyyteen tarkasteltavia asioita kohtaan, itsenäiseen loogiseen ajatteluun sekä kykyyn perustella omat kannanotot ja tarkistaa niitä saamansa lisäinformaation tai muiden argumentoinnin perusteella. Oppilaiden tulee oivaltaa, ettei järkevä ja vastuullinen johtaja tee typeryyksiä vain pitääkseen kiinni harkitsemattomasti tai huterasti perustellusta ensimmäiseksi mieleen juolahtaneesta ajatuksestaan.

Opettajan tulee kouluttaa teoreettiselta pohjaltaan vahvoja sekä toiminnassa tilanteen mukaisiin ratkaisuihin kykeneviä, itseensä luottavia upseereita. Tuohon tavoitteeseen pääseminen vaatii opettajalta muun muassa kykyä luontevaan, tasavertaiseen keskusteluun oppilaiden kanssa. Pahin virhe, minkä opettaja voi tehdä, on esiintyä kateederilta opetuksessaan muodolliseen arvovaltaan vetoavana kaikkitietävänä luennoitsijana. Vaikka opettaja ei ehkä tiedä kaikkea, kykenee hän tietojen, taitojen, näkemyksen, kokemuksen sekä arvostelukyvyn perusteella hankkimaan arvostetun aseman oppilaiden keskuudessa. Hänen on oltava helposti lähestyttävä vanhempi ja kokenempi ammattilainen sekä pätevä sotilas, joka suhtautuu positiivisesti ja avoimesti oppilaiden esittämiin uusiin näkökohtiin ja kysymyksiin. Opettajien on muistettava, että tämän päivän oppilasupseerit ovat huomisen alaisiamme. Luottamuksellisten suhteiden perusta syntyy jo Maanpuolustuskorkeakoulussa.

Taktiikan tai operaatiotaidon opettaja on aina opetustehtävässään sotilaallisten peruskysymysten äärellä ja ehkäpä myös muita opettajia enemmän "aallonharjalla". Innostuneisuus ja tehtävään paneutuminen antavat joka harjoituksessa opettajallekin uusia kokemuksia ja näkemystä. Opettajalla on oltava kyky ja halu omaksua uutta ja kehittää itseään tehtävässään.

Taktiikan ja operaatiotaidon opettajat suunnittelevat vuorollaan Taktiikan laitoksen opetussuunnitelman mukaiset harjoitukset. Harjoitustilanteissa sovelletaan olemassa olevaa ja myös tutkitaan tulevaisuuden sodankäynnin osa-alueita ja taistelun kuvaa. Toisaalta harjoitusjärjestelyiltä edellytetään muun muassa tehokkaita aikuiskoulutuksen opetusmenetelmiä sekä suunnitelmallista ja järkevää ajan käyttöä. Näin ollen opettajan on oltava sekä taktisesti / operatiivisesti lahjakas upseeri että pätevä pedagogi.

Harjoitusten suunnittelu- ja toteutusvaiheessa harjoituksen valmistelijan tulee keskustella harjoitusideastaan sekä Taktiikan laitoksen johtajan että muiden opettajien kanssa. Tällöin alkuperäiseen ideaan saattaa tulla muutoksia esimerkiksi jonkin uuden asian testaamiseksi harjoituksessa. Harjoituksen valmistelija joutuu aina tekemään kompromisseja ja asettamaan asioita tärkeysjärjestykseen pysyäkseen niin taloudellisten resurssien rajoissa kuin myös määrittäessään harjoituksen ajankäytön painopistettä. Aikaa on aina rajoitetusti, joten jokaisella harjoituksella tulee olla selkeä painopiste ja opetustavoite, niin taktiikan / operaatiotaidon sekä siihen liittyen kunkin aselajin ja ylemmillä kursseilla myös puolustushaaran osalta. Harjoituksen aikana saattaa ilmetä seikkoja, jotka pakottavat tarkistamaan ennalta kaavailtua ratkaisua tai vaihtoehtoja. Asiaperustein esitetty niin opettajien kuin oppilasupseerienkin kritiikki tulee hyväksyä. Opettajalta edellytetään siis joustavuutta sekä yhteistoimintahalua ja -kykyä. Hyvä ja opetustavoitteet saavuttava lopputulos syntyy vain kaikkien opettajien sekä oppilaiden yhteistyöllä.

Tilanteiden käsittelyssä ja ratkaisuissa tulee olla poikkeuksetta useita vaihtoehtoja, joiden paremmuudesta opettavien mielipiteet saattavat vaihdella. Tässä tilanteessa opettajalta kaivataan perusteltua näkemystä, jonka mukaisesti hän ottaa esille ja korostaa tärkeinä pitämiään asioita. Tämä edellyttää opettajalta syvällistä perehtyneisyyttä operatiivisiin ja taktisiin kysymyksiin.

Opettaja voi vain harvoin sanoa mikä vaihtoehto tai ratkaisu on paras. Hyviä tai toteuttamiskelpoisia ratkaisuja löytynee sen sijaan useita ja hylättäväänkin voidaan perustella. Oleellista on, että opettaja pystyy perustelevaan toteuttamiskelpoiset ja toisaalta hylättävät ratkaisut. Toteuttamiskelpoisten ratkaisujen käyttökelpoisuus ja menestys riippuu lopulta toiminnasta vastuussa olevasta johtajasta. Kaikessa pitää pyrkiä korostamaan järkevien ratkaisujen tekemistä suhteellisen vähäisenkin tietomäärän perusteella.

Oppilasupseerien persoonaa ja ammattitaitoa arvioidaan niin luokkaopetuksessa kuin erilaisissa harjoituksissakin koko kurssin ajan. Arviot tulee aina tuoreeltaan kirjata muistiin ja antaa luokkien valvojille tai linjojen johtajille. Koska oppilaiden arvioinneilla ja arvosteluilla on kaikilla kursseilla pitkälle opettavien tulevaisuuteen ulottuva vaikutus, on opettajan oltava arvosteluissaan oikeudenmukainen ja rehellinen. Oppilasupseereille tulee antaa sekä myönteistä että kielteistä palautetta.

Jokaisella opettajalla on omat yksilölliset menetelmänsä saada sanomansa opetettavien mieleen. Jokaisessa opetustilanteessa on oppilaalle annettu myönteinen ja kannustava palaute aina hyödyllisempi kuin tiukka kriittinen arvio toiminnasta. Kouluttamisen ohella tehtävään liittyy myös oppilaan kasvattaminen upseerina. Kasvatustoimintaa koskeva tärkein moraalinen normi edellyttää opettajan toimivan aina kasvatettavien parhaaksi. Tämän periaatteen ohella kannattaa muistaa, että paras tae onnistumiselle on olla vain oma itsensä.

Luonnollisesti opettajaan kohdistuvat suurimmat odotukset oppilasupseereiden taholta. Ainakin seuraavat kolme periaatetta ovat osoittautuneet keskeisen tärkeiksi:

- valmistaudu jokaiseen opetustilanteeseen siten, että sinulla on ainakin joku korostettava opetuskohte perustellusti valmiina
- kerro oma ratkaisusi perusteluineen aina silloin, kun useita vaihtoehtoja on ollut esillä.
- anna tehtävät ajoissa ja mitoitte ne siten, että aikaa asioiden käsittelyyn ja keskusteluun on riittävästi, jotta aika ei lopu kesken (huomioon myös harjoitusten suunnittelussa).

Taktiikan tai operaatiotaidon opiskelijoilta tulee kaikilla kursseilla (vast) voida edellyttää halua itse panostaa opiskeluun muun muassa paneutumalla omatoimisesti sotataidon teoriaan, ohjesääntöihin ja muihin perusteisiin sekä seuraamalla ulkomaista operaatiotaidon ja taktiikan kehitystä. Voidakseen seurata ja osallistua opetukseen, oppilaiden tulisi menetellä näin, koska opetuksessa kyseisiin perusteisiin ja perusasioihin ei ole varattu tunteja. Opettajan ei tule käyttää vähäisiä tunteja sellaiseen, minkä oppilas voi hyvin itse lukea tai muuten opiskella.

Oppilaalta edellytetään osallistumista aktiivisesti opetukseen ja siihen liittyvien tehtävien itsenäiseen suorittamiseen. Toisaalta opettajan tulee suunnitella harjoitukset siten, että jokainen oppilas joutuu osallistumaan eri tehtävien suorittamiseen sekä saa henkilökohtaisen palautteen toiminnastaan.

Taktiikan laitoksen opetuksessa pyritään kaikilla kursseilla kasvattamaan ja opettamaan itsenäisesti ja loogisesti ajattelevia ammattitaitoisia upseereita, joilla on vankka teoreettinen tietämys.

3 HARJOITUSTEN SUUNNITTELU SEKÄ HARJOITUSTILANTEET

3.1 HARJOITUSTEN SUUNNITTELU

Taktiikan laitoksen operaatiotaidon ja taktiikan harjoitusten sekä sovellet-
tujen koulutöiden valmistelusta ja toteutuksesta annettu ohje on liitteenä.
Ohje määrittää harjoitusten valmisteluun ja toteutukseen liittyvät yleisperi-
aatteet ja menettelytavat sekä antaa ohjeet kulloisenkin TTS-kauden katta-
van, opetussuunnitelmaa yksityiskohtaisemman eri kurssien operaatiotai-
don ja taktiikan harjoitusten runkosuunnitelman laatimisesta. Runkosuun-
nitelma, yhdessä Taktiikan laitoksen opetussuunnitelman kanssa, antaa opet-
tajalle perusteet harjoituksen / vast suunnittelun käynnistämiseksi.

Ohjeessa määritetty harjoituksen laatimisprosessi etenee pelkistetysti seu-
raavasti:

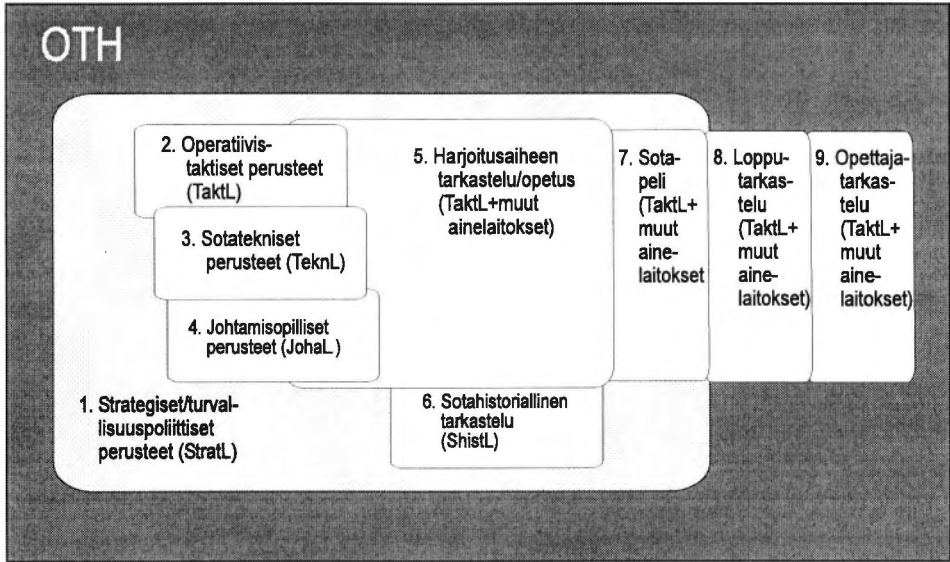
- harjoituksen suunnittelija hahmottelee runkosuunnitelman ja opetus-
suunnitelman pohjalta karkean tilanneraamin
- tässä vaiheessa asiasta on neuvoteltava harjoitukseen osallistuvien
muiden ainelaitosten edustajien sekä harjoitukseen nimettyjen oman
laitoksen opettajien kanssa
- idea esitellään Taktiikan laitoksen johtajalle
- suunnitelma esitellään harjoitukseen osallistuville opettajille - suunni-
telma tarkentuu
- valmis käsky esitellään Taktiikan laitoksen johtajalle.

Taktiikan ja operaatiotaidon antama opetus sodan ajan johtajien koulutta-
miseksi on tietyllä tavalla Maanpuolustuskorkeakoulun kaikkien kurssien
läpi kulkeva 'punainen lanka', jonka opetusta muut ainelaitokset tukevat /
täydentävät omalla opetuksellaan. Kiinteä yhteistoiminta muiden ainelai-
tosten kanssa on kaikilla kursseilla välttämätöntä, koska jokaisen taktiikan
tai operaatiotaidon harjoituksen lopputulos on kokonaisuus, joka syntyy vasta
kaikkien ainelaitosten yhteistyöllä.

Laitosten välisen yhteistyön perusteet sovitaan eri kurssien opetussuunni-
telmia laadittaessa / tarkistettaessa (esimerkiksi StratL:n, JohaL:n, TeknL:n
ja ShistL:n opetuksen järjestelyt ja sisältö kunkin yleisesiupseerikurssin
OTH:n aikana, sitä ennen tai sen jälkeen). Tuolloin, tai vasta harjoitusta
suunniteltaessa, sovitaan tietyn harjoituksen tai useamman toisiinsa liittyvi-
en harjoitusten johtamisvastuusta tai opetuksen koordinoinnista laitosten

välillä, kuten esimerkiksi suunniteltaessa perustutkinto-osaston taktiikan harjoitusta ja siihen kiinteästi liittyvää johtamisharjoitusta (JohaL). Koulutustaidon laitoksen antama opetus puolestaan liittyy kiinteästi ja samalla tukee keskeisesti Taktiikan laitoksen opetusta perustutkinto-osastossa.

Ainelaitosten välinen yhteistoiminta ja harjoituksen rakenne jatkotutkinto-osaston operaatiotaidon ja taktiikan harjoituksessa voi periaatteellisesti esitettyinä olla seuraavan kaltainen:

Kuva 2

Harjoituksen rakenne (esimerkki)

3.2 HARJOITUSTILANTEET

Kaikissa soveltavissa harjoituksissa on harjoitustilanteiden merkitys erittäin keskeinen, sillä näiden avulla luodaan samalla käsitys tämän päivän taistelukentän kuvasta. Oikeasuuntaisen kuvan perustaksi on tilanteen laati- jalla oltava hallittu käsitys ennen kaikkea omien ja vihollisen joukkojen kokoonpanoista välineistöineen sekä joukkojen suorituskyvystä erilaisissa olosuhteissa. Toinen keskeinen tilanteisiin vaikuttava tekijä on kunkin harjoituksen aihe ja opetustarkoitukset.

Harjoitustilanteet jaetaan yleensä

- yleistilanteeseen
- lähtökohtatilanteeseen ja
- jatkotilanteisiin.

Yleistilanteen tarkoituksena on perehdyttää harjoituksen osanottajat tulevaan harjoitusalueeseen, luoda harjoituksen puitteet ja saada tietyt valmistelut käyntiin.

Lähtökohtatilanne on yleistilannetta yksityiskohtaisempi. Se täsmentää tilanteen vihollisen sekä harjoituksessa käsiteltävien joukkojen, näiden naapurien sekä puolustushaarojen ja aselajien osalta. Vihollisesta pyritään harjoitusvahvuuksia käyttäen antamaan sellaisia osatietoja ja viitteitä, joiden avulla johtopäätösten teko on mahdollista.

Jatkotilanteilla kehitetään harjoitusta eteenpäin ja ohjataan johtajien toimintaa. Niitä voivat olla myös tilanteenmukaiset käskyt ja ilmoitukset, joilla muutetaan tehtäviä, vastuualueita ja joukkojen määrää.

Tilanteiden sisällössä on pyrittävä todenmukaisuuteen ja elävyyteen. Harjoituksen suunnittelijan oma tapa esittää asioita on tässä ratkaiseva. Tarkkojen tietojen lisäksi tilanne voi sisältää esimerkiksi

- viitteitä vihollisen tulevasta toiminnasta
- ylemmän johtoportaan arvioita tilanteen kehittymisestä
- alaisen arvioita tilanteen kehittymisestä
- tiedusteluilmoituksia, tarkistamattomia huhuja sekä
- toisarvoisia ja tärkeitä tietoja sekaisin.

Erityisen tärkeää on määritellä tilanteen joukot siten, että halutut opetuskohteet saadaan voimasuhteiden puolesta luontevasti käsitellyiksi (esim omien hyökätessä ei vastustaja ole ylivoimainen).

Tilanteen lukijan on harkittava tiedon alkuperä ja merkitys toiminnalle. Karttajarjoituksissa ja sotapeleissä voidaan esimerkiksi säätä kuvaamalla asettaa rajoituksia ilmavoimien toiminnalle. Sen sijaan maasto-oloissa pidettävissä harjoituksissa ei ole tarkoituksenmukaista kuvata säätä, keliä ja maastoa vallitsevista oloista poikkeaviksi.

4 TAKTIIKAN OPETUSMENETELMÄT

Operaatiotaidon ja taktiikan tärkeimmät opetusmenetelmät ovat:

- luennot, oppitunnit, esitelmät, alustukset ja ryhmätyöt
- karttajarjoitukset ja sotapelit
- koulu- ja kotityöt sekä
- maastoharjoitukset.

Luento on hyvin pidettynä keskitetty, selvä ja looginen tapa antaa yleiskuva käsiteltävästä aiheesta. Luennossa on pyrittävä systemaattisuuteen ja väitteiden perusteluun. Huonosti pidettynä luento passivoi kuulijansa ja kääntyy helposti ajanhukaksi. Luentojen käyttö on perusteltua harjoitusten alkuvaiheessa.

Oppitunti on luonteeltaan luentoa selostavampi ja ohjaavampi. Se sisältää opetuksen perille menoa testavia ja opetettavia aktivoivia kysymyksiä ja vastauksia. Sisällöltään oppitunti (kyselevä opetus) jää usein luentoa suppeammaksi.

Esitelmässä tuodaan esille ongelma ja siihen ratkaisu. Esitelmä pidetään alustuksen ja puheen tapaan kerrallaan alusta loppuun. Tietoaineksen lisäksi esitelmässä pitäisi olla persoonallista sävyä ja julistavuutta.

Alustuksen tarkoituksena on tiedon jakamisen sijasta mieluummin keskustelun avaaminen. Aihepiiriltään alustuksen tulisi olla rajoitettu ja keskusteluun esimerkiksi yksipuolisilla väitteillä ärsyttävä.

Ryhmätöissä pyritään yleensä löytämään vastaus asetettuun kysymykseen, johon on olemassa erilaisia vastausvaihtoehtoja. Ryhmätyöskentelyn etuna on kaikkien osanottajien mahdollisuus osallistua ongelman ratkaisuun. Työhön kuuluu yleensä järjestäytyminen, alustus, työskentelyvaihe ja toiminnan arvioiminen. Se vaatii melkoiset ennakovalmistelut, erillisiä työskentelytiloja ja kouliintumista kyseiseen työskentelytapaan. Ryhmiä muodos-

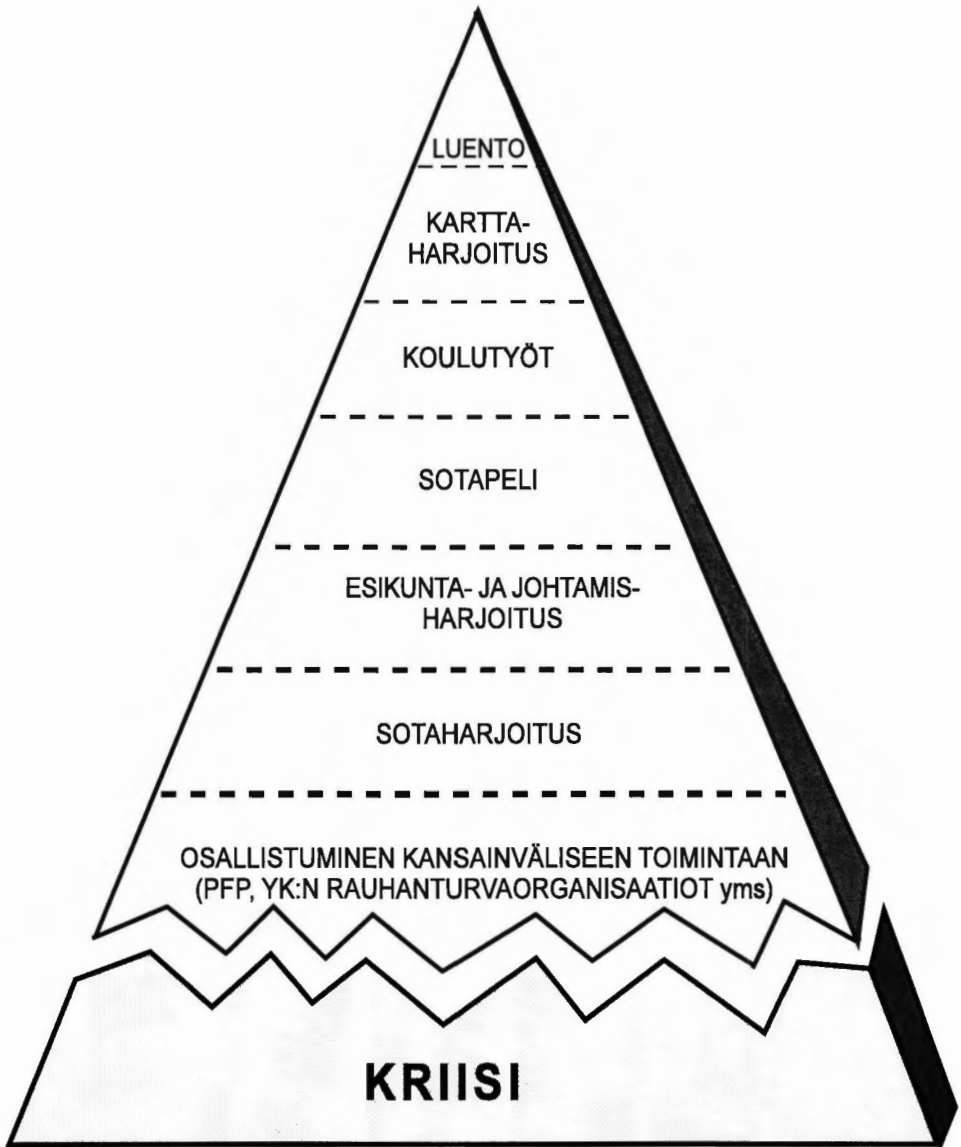
tettaessa tulee aina pyrkiä oppilaiden erikoisosaamisen tehokkaaseen hyväksikäyttöön. Opettajien tulee osallistua aktiivisesti ryhmätöiden ohjaamiseen.

Parityöskentely harjoituksen eri vaiheissa on myös suositeltava ryhmätöiden muoto. Parityöskentelyssä jokainen oppilas paneutuu tehtäviin itsenäisesti saaden tukea työskentelypariltaan. Ryhmätöiden purkamiseen ja sen yhteydessä käytettävään opetuskeskusteluun on varattava riittävästi aikaa, jotta töiden tekemiseen käytetty kaikinpuolinen valmistelu voidaan kunnolla hyödyntää opetuksessa.

Muut taktiikan opetusmenetelmät käsitellään yksityiskohtaisesti myöhemmin.

Mahdollisimman oikeasuuntaisen taistelukentän kuvan hahmottamisella (harjoitustilanteilla ja niiden muuttumisnopeudella) on jokaisessa opetusmenetelmässä ratkaiseva merkitys opetustavoitteiden saavuttamisessa. Lähtötilanteissa komentaja- ja esikuntasimulaattorit monipuolistavat operaatiotaidon ja taktiikan opetusta. Ne tarjoavat myös uusia mahdollisuuksia vaihtoehtojen testaamiseen sekä apuvälineen operaatiotaidon ja taktiikan tutkimukselle.

Eri menetelmillä saavutettava tulos on eritasoinen, jota todenmukaisuuden tasoa kuvataan seuraavalla periaatepiirroksella:

Kuva 3

Opetusmenetelmien todenmukaisuuden taso

Opetusmenetelmiä valittaessa joudutaan aina pohtimaan, mikä hyöty menetelmällä on saatavissa suhteessa menetelmän kustannuksiin. Taloudelliset realiteetit ovatkin aina yksi keskeisimmistä reunaehdoista suunniteltaessa harjoituksia ja niissä käytettäviä opetusmenetelmiä.

Varsinkin jatkotutkinto-osaston taktiikan ja operaatiotaidon opetuksessa on käytettävä tarkoituksellisesti vaihdellen eri opetusmenetelmiä, jotta oppilasupseerit saavat niihin omakohtaisen käytännön tuntuman. Näin heillä on aikanaan taktiikan tai operaatiotaidon opetuksen suunnittelijoina ja toteuttajina edellytykset valita tehokkaimmat ja kustannuksiltaan toteuttamiskelpoiset menetelmät tavoitteisiin pääsemiseksi.

Opetusmenetelmiä valittaessa on pidettävä mielessä maastossa tapahtuvan koulutuksen ensiarvoinen merkitys. Maasto-osuuksia on järjestettävä niin paljon kuin kulloisetkin taloudelliset resurssit suinkin mahdollistavat. Maaston ja olosuhteiden realiteetit unohtanut taktiikan ja operaatiotaidon opetus on arvotonta.

5 KARTTAHARJOITUKSET

5.1 JÄRJESTÄMISPERIAATTEITA

“Karttaharjoitus voidaan määritellä harjoitukseksi, jossa karttojen avulla johdetaan ja tarkastellaan oletettujen omien ja vastustajan joukkojen toimintaa.”

Kussakin karttaharjoituksessa käydään yleensä kertaalleen läpi käsiteltävän johtoportaan yksi taistelulaji siihen liittyvine tärkeimpine opetuskohteineen. Kyseessä on siis perusopetus, jolla verrattain yksityiskohtaisesti asioita käsitellen luodaan tietopohjaa myöhemmille soveltaville harjoituksille. Omiin joukkojen käsittelyn ohella tulee tällöin varata riittävästi aikaa myös vastustajan toiminnan arviointiin.

Karttaharjoitusta suunniteltaessa joudutaan yleensä ratkaisemaan seuraavia asioita:

- pääopetuskohteet ja mahdolliset muut opetuskohteet kuten joukkojen koulutus, tulivaikutusanalyysit, sodan oikeussäännöt, siviiliväestön huomioon ottaminen jne
- harjoitusalue, maastotyyppi, joukot ja olosuhteet. Nämä on koordinoita-

- va muiden harjoitusten kanssa päällekkäisyyksien välttämiseksi. Puolustushaarojen ja aselajien tarpeet otetaan huomioon
- harjoituksen tuntijaottelu eri opetuskohteiden ja aselajien (vast) kesken, tuntien järjestys ja sijoittaminen viikko-ohjelmiin ottaen huomioon oppilasupseerien muut tehtävät, opettajien käytön ja muiden oppiaineiden rajoitukset yms
 - harjoitukseen liittyvät luennot ja oppilasesitelmät sekä mahdolliset johtamistaidon, tekniikan tms tunnit tehtävineen
 - harjoituksen tilanne ja sen kehittäminen harjoitusaikana siten, että halutut opetuskohteet voidaan luontevasti käsitellä; harjoitustilanteet on ainakin hahmoteltava valmiiksi (ylempi johtoporras ja naapurit ml) koko harjoitusajalta pelivaiheineen. Harjoitustilanteita voidaan myös yhdistellä, jolloin esimerkiksi puolustusharjoitustilanteeseen liitetään (vasta)hyökkäys ja näin nopeutetaan seuraavaan vaiheeseen perehtymistä. Lisäksi harjoitustilanteeseen liitetään mahdolliset siviiliyhteiskunnan vastaavat osuudet tai niiden vaikutukset operaatioihin
 - harjoituksen opetusmuodot ja työskentelymenetelmät; mitä vaiheita teetetään jokaisella, mitä parityöskentelynä, mitä esikuntakokoonpanossa jne
 - harjoituksen elävöittäminen ja havainnollistaminen sijoittamalla siihen esimerkiksi maastopäivä ja pelivaihe/-vaiheita johtamistoiminnan ja esikuntatyöskentelyn harjoittamiseksi, koulutyö, toimintänäytöksiä tahi uuden kaluston esittelyjä jne
 - harjoituksen aikaisten viikko-ohjelmien laatiminen yhteistoiminnassa oman ja muiden linjanjohtajien ja opettajien kanssa.

Kukin karttajarjoitus on siis monien vaikuttavien tekijöiden yhdistelmä, jonka tasokkuuden luokassa toimivan opettajan panos viime kädessä ratkaisee. Toisaalta on huomattava, että yksittäisen harjoituksen rajoitettu tuntimäärä mahdollistaa vain opetussuunnitelman mukaisten koordinoitujen tärkeimpien asioiden käsittelyn. Harjoituksen opetustavoitteisiin pääseminen edellyttää oppilasupseereilta luokkatuntien ulkopuolella tapahtuvaa oma-kohtaista opiskelua.

5.2 ERÄITÄ KOKEMUKSIA JA MUITA NÄKÖKOHTIA

Karttajarjoituksen ideointi on hyvä aloittaa viimeistään noin 1/2 vuotta ennen harjoitusta. Harjoitus olisi saatava valmiiksi kuukautta ennen sen alkua, jolloin se esitellään Taktiikan laitoksen johtajalle.

Karttahaarjoituksen aikana on syytä pitää kaikkia siihen osallistuvia opettajia koskevat koordinoitupuhuttelut noin kerran viikossa. Luokkien vetäjien välisiä yksityiskohtiinkin ulottuvia neuvotteluja tarvitaan usein päivittäin. Taktiikan opettajan tulisi, ajan salliessa, seurata ainakin tärkeimmät aselajitunnit ja toisaalta aselajiohjaajien ainakin taktisia ratkaisuja tai aselajin kannanottoja edellyttävät tunnit.

Tuntien ulkopuolella laaditut oppilaiden esitykset on jätettävä opettajalle siten, että hän ehtii perehtyä niihin ja muodostaa ennakkoon oman käsityksensä. Töiden on oltava muodollisesti virheettömiä.

Tunnilla on varattava runsaasti aikaa opettajan selkeästi johtamalle ja hänen tärkeänä pitämistään asioista käytävälle keskustelulle. Keskustelun päätteeksi on opettajan kerrottava oma ratkaisunsa perusteluineen. Passiiviset oppilasupseerit on vedettävä keskusteluun mukaan ja tarvittaessa innostettava luokkaa kärjekkäilläkin omilla kannanotoilla tai kysymyksillä. Yleisen toimenpiteiden selittämisen sijasta on usein paikallaan panna oppilasupseeri antamaan asiasta käsky tai pitämään sanatarkasti kyseiseen tilanteeseen tarkoitettu puhuttelu.

Opetustilat on pidettävä hyvässä järjestyksessä ja kartat on oltava aina annettujen ohjeiden mukaisessa kunnossa. Oppilasupseereille jaettavat esimerkiksi- / opettajan ratkaisut on käsiteltävä yhteisesti taktiikan opettajien kesken.

Oppilasupseerien taktista ajattelua ja heidän esityksiään on seurattava niin tarkasti, että opettaja kykenee laatimaan jokaisesta oppilaasta lyhyen arvioinnin harjoituksen päätteeksi.

6 SOTAPELIT

6.1 JÄRJESTÄMISPERIAATTEITA

“Sotapeli on yksi- tai kaksipuolinen, tavallisesti sisätiloissa järjestetty, tietyn tilanteen puitteissa kartoilla eri puolueiden (sininen ja keltainen) välille simuloitu taistelutilanne, missä puolueiden alajohtoportaina toimivat pelaajat kehittävät tilannetta saamiensa käskyjen mukaisesti kuvaamalla joukkojen toiminnat ja ratkaisemalla syntyneet taistelut.”

Sotapeli voi opetustarkoitukseltaan olla esimerkiksi

- taktillinen ja / tai operatiivinen
- esikunta-
- aselaji- tai
- perustamistoimintaan liittyvä peli.

Operatiivis/taktillisessa sotapelissä on päähuomio ratkaisujen tekemisessä sekä joukkojen johtamistoiminnassa. Esikuntapelissä opetetaan ennen kaikkea esikunnan työskentelyä. Aselajipelissä on pääopetuskohteena määrätyn aselajin tai toimialan, kuten kenttätykistö, viesti, huolto ja tiedustelu, toiminta. Perustamistoimintaan liittyvässä pelissä tarkastellaan perustamiseen liittyviä yksityiskohtia.

Sotapelejä järjestään usein myös suunnitelmien ja niiden vaihtoehtojen testaamiseksi. Lisäksi peleihin saatetaan liittää tutkimus- ja kokeilutehtäviä. Sotapelin muoto, laajuus, rytmi ja pituus vaihtelevat asetettujen tavoitteiden mukaan. Operaatiotaidon ja taktiikan opetuksessa tulee korostaa, että suunnitelmat tulee aina tavalla tai toisella testata, pelata, ennen toimeenpanoa tai käskemistä; peli on suunnittelun kiinteä osa.

Yleensä pelin järjestäminen käsittää seuraavat kokonaisuudet:

- opetustarkoitusten määrittelyn
- tilanteiden laatimisen
- pääpiirteisen pelin kehittämissuunnitelman laatimisen haluttujen opetustarkoitusten mukaisesti
- tarvittavien suunnitelmien ja käskyjen laatimisen
- sotapeliorganisaation muodostamisen sekä
- toimitilojen ja viestiyhteyksien kunnostamisen.

Pelin jälkeen tapahtuviin toimenpiteisiin kuuluu muun muassa:

- tarkastelujen järjestäminen (järjestään usein myös pelin aikana)
- toimitilojen ja yhteyksien purkaminen
- asiakirjojen arkistointi sekä
- operatiivis/taktillisten kokemusten tallentaminen ja jako.

Järjestelyiltään yksinkertaisin, usein karttaharjoitusten yhteydessä toteutettu sotapeli on yksipuolinen, ilman viestivälineitä järjestetty "luokkapeli". Toiminta perustuu harjoituksen johtajan, luokan opettajien ja pelaajien käynnällään tekemiin ilmoituksiin, kuvauksiin ja käskyihin tai antamiin tilanteisiin. Jos luokkien perusratkaisut ovat samankaltaiset, riittää usein yksi peliryhmä. Viestiyhteyksien rakentaminen lisää pelin valmisteluja ja toisaalta tuo lisää yhden harjoittelukohteen.

Kaksipuolinen sotapeli on järjestelyiltään ja toteutukseltaan selvästi vaativampi. Tuolloin sinisellä puolella on kyseessä usein kaksioportainen ja keltaisella yksiportainen peli. Sinisen puolen pääopetuskohteina ovat armeijakunnan esikunnan ja prikaatien esikuntien toiminta, keltaisella divisioonan esikunnan toiminta. Peliryhmät pelaavat siniselle pataljoonia ja keltaiselle prikaateja. Toimintaa peliryhmässä voidaan pitää myös vaativana ja tehokkaana operaatiotaidon ja taktiikan koulutuksena, sillä pelaajien on tunnettava molempien osapuolien suunnitelmat ja toimintamahdollisuudet sekä osattava antaa omille johtoportaille oikeasuuntainen kuva taistelujen kulusta.

Sotapelin opetuksellista tehokkuutta ja samalla pelin vaikeusastetta voidaan säädellä

- rakentamalla ja käyttämällä viestiyhteyksiä todenmukaisesti
- atk-pohjaisten johtamis- ja tilanteen seuraamisvälineiden käytöllä
- vaatimalla pääpiirtein täydelliset suunnitelmat, käskyt ym asiakirjat
- kiihdyttämällä peliryhmiä 1:2 tai 1:3 tai huolellisesti suunnitelluilla “hypyillä”
- pelaamalla täysipainoisesti ympäri vuorokauden ja yhtäjaksoisesti useita vuorokausia
- tilanteeseen sisältyvillä kriiseillä ja jatkuvan johtamisen vaatimuksilla sekä
- tehtäviä vaihtamalla ja asettamalla ajoittain kaikki oppilasupseerit tärkeän toimintavaiheen ratkaisijoiksi.

“Tilannehyppyjen” osalta on huomattava, että aikahypyn tapahtumat, käskyt yms on suunniteltava huolellisesti etukäteen sekä annettava toimiville ja pelaajille aikaa perehtyä omalta osaltaan menneen ajan tapahtumiin.

6.2 ERÄITÄ KOKEMUKSIA JA MUITA NÄKÖKOHTIA

Sotapelin johtamisessa on keskeinen osuus puhutteluilla, joiden ajankohta ja ohjelma on saatettava hyvissä ajoin osallistujien tietoon. Ennakkovalmisteluilla ja keskittymällä olennaisimpaan kyetään helposti pitkittyvät tilaisuudet pitämään kohtuullisen (max 1 tunti) pituisina.

Sotapelien peliryhmät mitoitetaan usein liian pieniksi tai jopa unohdetaan esimerkiksi ylemmän johtoportaan, naapurien, paikallisjoukkojen tai siviiliyhteiskunnan kuvaamistarpeet. Puutteellisista kuvauksista seuraa usein, ettei toimiva johtoporras ole tietoinen kaikista olennaisista toimintaan vaikuttavista tekijöistä ja tekee siten ratkaisunsa “väärillä” perusteilla.

Pelin käynnistysvaihe, varsinkin kun kyseessä on useampiportainen peli, on porrastettava eri johtoportaiden saamien ja antamien käskyjen edellyttämällä tavalla. Peliryhmät tarvitsevat, käskyt saatuaan, muutamia tunteja aikaa pelisuunnitelman tekoon ennen pelin aloittamista. Toisaalta peliryhmät toimivat vasta annettujen käskyjen perusteella.

Usein on opetustarkoituksen kannalta hyvä laatia pelitilanteet case-tyyppisiksi siten, että harjoituksen keskeiset asiat voidaan ottaa pelissä esille. Tällöin pelataan aina tietty harjoitukseen liittyvä tilanne ja suoritetaan kunkin tilanne tarkastelun päätteeksi. Tämän jälkeen suoritetaan "tilannehyppy" ja siirrytään uuden tilanteen käsittelyyn. Tällainen pelaaminen edellyttää opettajilta huolellisten lähtökohtatietojen valmistamista ennalta jokaista hyppyä varten (tarvittaessa niitä tarkistetaan pelin aikana). Jokaisen tilannehyppyn jälkeen on varattava niin toimiville johtajille kuin pelaajille aikaa perehtyä uuteen lähtökohtatilanteeseen sekä suorittaa tarvittavat valmistelut, suunnittelut ja käskytykset. Tällaisessa pelissä on paras pelata aikaa 1:1:een.

Nopeutettuun pelirytmiin tahi "hyppyihin" kannattaa siirtyä vasta sitten, kun peli on saatu luontevasti käyntiin. Nopeutetun pelirytmien etuna on ennen kaikkea päätöksenteko- ja käskytystilanteiden lisääntyminen. Tällaisessa pelissä on vaarana / haittana, ellei sitä selvästi tiedosteta jo suunnitteluvaiheessa, operatiivisen puolen "ylikorostuminen" sekä aselaji- tai muiden tärkeiden toimintojen ja esikuntatyöskentelyn jälkeenyttäminen tahi jopa "putoaminen" pelattavista tilanteista. Pahimmillaan nopeutettu toiminta voi johtaa epärealistisiin ratkaisuihin esimerkiksi tykistön, huollon ja johtamisen sekä yhteistoiminnan edellyttämien aikamäärien hämärtyessä.

Useita vuorokausia kestävässä peleissä on tarpeen pitää peliryhmissä joukkokortteja, joihin kirjataan tärkeimmät kyseistä joukkoa koskevat tapahtumat (tappiot ym). Sotapelin viesti-tietojärjestelyt on suunniteltava hyvissä ajoin opetustarkoitusten mukaisesti.

Pelitoimintaa voidaan elävöittää esimerkiksi nauhurilta kuultavilla taistelutäänillä puhelinkeskustelujen aikana sekä värikkäillä, usein vähämerkityksellisillä ilmoituksilla. Tappioiden arvioimiseen sekä erilaisten ennusteiden, ilmoitusten, tilastojen yms tekoon sekä tulen ja ilmavoimien vaikutuksen arviointiin käytetään parhaimmillaan atk-pohjaista laskentaa tai ainakin kyseisten ase- ja toimialojen pelitoimintaohjeiden laskusääntöjä tai ohjelukuja.

Taktiikan laitos on laatinut oman ohjeen sotapelien järjestämisestä.

7 ESIKUNTA- JA JOHTAMISHARJOITUKSET

7.1 JÄRJESTÄMISPERIAATTEITA

Esikunta- ja johtamisharjoitus on Maanpuolustuskorkeakoulun tärkein harjoitus. Siihen osallistuvat yleisesikunta- ja esiupseerikurssit sekä usein osa kadettikursseista. Esikunta- ja johtamisharjoituksessa pyritään saamaan esikunnat, esikunta- ja viestiyksiköt mahdollisimman määrävahvuisiksi.

Johtamistaidollisten sekä operatiivisten ja taktisten kysymysten ohella harjoituksissa paneudutaan myös

- puolustushaarojen väliseen yhteistoimintaan
- sotilas- ja siviiliviranomaisten väliseen yhteistoimintaan
- eri esikuntien väliseen yhteistoimintaan
- esikunnan eri osien yhteistoimintaan
- johtamisen apuvälineiden muun muassa tietojärjestelmien käyttöön
- tilanteenmukaisten viestiyhteyksien rakentamiseen ja käyttöön sekä
- kokeilu- ja kehittämistoimintaan.

Esikunta- ja johtamisharjoituksessa toimitaan ympärivuorokautisesti ja mahdollisimman tilanteenmukaisesti. Harjoituksen tehokkuutta ja vaikeusastetta voidaan kohottaa muun muassa

- pakottamalla tilannekuvauksin esikuntia vaihtamaan paikkaa
- tuottamalla ”tappioita” esikunnille
- kuvaamalla pelitoiminnalla haasteellisia operatiivisia ja taktisia tilanteita
- kehittämällä tilannetta ennakoivaa ja jatkuvaa johtamisprosessia vaativaksi
- vaatimalla harjoitusesikunnalta täysipainoisia käskyjä ja ilmoituksia sekä
- oppilasupseerien tehtäviä harkiten ja kohtuullisesti vaihtamalla.

Esikunta- ja johtamisharjoitus toteutetaan yleensä kolmessa vaiheessa

- ensimmäisessä vaiheessa, joka pidetään luokkatiloissa ja kestää 2-3 vuorokautta, laaditaan operatiiviset suunnitelmat sekä tehdään harjoituksen edellyttämät muut valmistelut
- toinen vaihe, jolloin suoritetaan maastontiedustelu ja tehdään suunnitelmiin tarvittavat tarkistukset, toteutetaan harjoitusalueella kestäen 2-4 vuorokautta
- kolmas vaihe on varsinainen harjoitusvaihe eli pelivaihe, joka kestää 5-7 vuorokautta.

Yleensä on edullista aloittaa toiminta rauhallisesti ja nopeuttaa sitä alkuvaikeuksien voittamisen jälkeen. Vaativimpana, mutta samalla antoisimpana harjoitusmuotona voidaan pitää kaksipuolista esikunta- ja johtamisharjoitusta, jolloin on perustettu myös tärkeimmät keltaisen puolen esikunnat. Tällöin saavutettava toiminnan todenmukaisuus on jo korkeata luokkaa.

Esikunta- ja johtamisharjoitukset suunnitellaan vuosittain yhdessä sen maanpuolustusalueen esikunnan kanssa, jonka alueella harjoitus järjestetään. Harjoituksen perusajatuksen ja alustavan toteutussuunnitelman valmistuttua otetaan yhteys myös Merivoimien ja Ilmavoimien Esikuntiin niiden informoimiseksi ja tarvittavien suunnitteluperusteiden saamiseksi.

Esikunta- ja johtamisharjoitusta, niin operatiivis-taktillisesti kuin johtamistaidollisesti, vaativimpana harjoitusmuotona voidaan pitää vain riittävän suuria kaksipuolisia sotaharjoituksia kuten esimerkiksi maanpuolustusalueiden pääsotaharjoituksia. Pienimuotoisemmissa, varsinkin yksityiskohtaisesti ennakkosuunnitelman mukaan toteutettavissa, lähinnä kadettien johtamis- ja taisteluharjoituksissa sekä ampumaleireillä, opitaan enemmän johtamis- kuin taktillisia taitoja.

7.2 ERÄITÄ KOKEMUKSIA JA MUITA NÄKÖKOHTIA

Esikunta- ja johtamisharjoituksen suunnittelu on aloitettava noin vuosi ennen harjoitusta. Harjoituksen valmisteluihin kuuluu muun muassa:

- tarvittavien operatiivisten perusteiden hankkiminen ja tarkistus maanpuolustusalueen esikunnalta, sotilasläänien esikunnilta ja puolustushaaraesikunnilta
- harjoituksiin mahdollisesti liittyvien kertausharjoitusten valmistelu (harjoituksiin kutsuminen, kh-käskey, opetussuunnitelmat ja -materiaali)
- tutustuminen harjoitusalueeseen yhteydenottoineen (mm sle, j-os, majoitusliikkeet) olosuhteiden ja paikallisten toiveiden sekä huoltojärjestelyjen selvittämiseksi
- harjoituksen viestitoiminnan valmistelu yhteistoiminnassa Pääesikunnan viestiosaston kanssa
- yksityiskohtaiset maastontiedustelut esikuntien toimintapaikkojen ja -edellytysten selvittämiseksi
- harjoituksen pelitoiminnan suunnittelu
- sijoitusten tarkistukset, tilavaraukset, viestiyhteysvaraukset jne.

Kertausharjoituksiin osallistuvat reserviläiset tulee kutsua harjoitukseen 1 - 3 vrk ennen sovelletun vaiheen alkua, jotta toiminta lähtee joustavasti käyntiin. Reserviläisesikuntaa pitää valmistautua suunnitelmallisesti kouluttamaan "tietoisuina" myös sovelletun vaiheen aikana. Koulutusta ja ohjausta vähennetään harjoituksen edistyessä ja taitojen parantuessa.

Harjoituskustannukset on kaikilla kuluja aiheuttavilla sektoreilla pyrittävä pitämään kurissa. Harjoitukseen mukaan tulevan henkilöstön osalta on aina harkittava, mikä on tarvittava opettajien sekä avustavan henkilöstön lukumäärä, jotta opetustavoitteet voidaan saavuttaa ja harjoituksessa on riittävä tekninen sekä huollollinen tuki.

Harjoituksen tuotoksena syntyneitä materiaaleja voidaan toimittaa ennakkoon sovitulla tavalla ao maanpuolustusalueen, sotilaslänien ja puolustushaarasikuntien käyttöön.

Harjoituksen päätäntävaiheeseen kuuluvat harjoitusesikunnille ja -joukoille pidettävät loppupuhuttelut. Harjoitusta tukeneita yhteisöjä, yrityksiä ja puolustusvoimien joukkoja on syytä jälkikäteen muistaa kiitoskirjeellä.

Harjoitusta seuraavalla viikolla kannattaa järjestää noin yhden (1) päivän pituinen, hyvin valmisteltu palautetilaisuus, jossa kurssittain käydään läpi ainakin harjoituksen johtamistaidolliset sekä operatiivis-taktiset opit. Hyvin valmisteltuna palautetilaisuus muodostuu yhdeksi tärkeimmistä ja opettavaisimmista tunneista. Lisäksi harjoituksen johtajien, suunnittelijoiden ja opettajien tulee pitää oma tarkastelutilaisuus harjoituksen kokemuksista ja opeista muun muassa seuraavaa harjoitusta varten.

Johtamisen laitos vastaa ohjeesta esikunta- ja johtamisharjoitusten järjestämisestä.

8 KOULU- JA KOTITYÖT

8.1 TAKTILLISEN TAIDON MITTAAMINEN

Taktiikan koulu- ja kotityöt ovat ensisijaisesti opetusmenetelmä ja toissijaisesti oppilasupseerien saavuttaman taktisen taidon mittaamismenetelmä. Opetuksellisten tavoitteiden vuoksi täytyy jokaisella koulutyöllä olla oma opetustavoitteensa, joka perusteluineen käydään läpi koulutyötä palautettaessa.

Taktisen taidon mittaamisessa muodostuu selvin ero vakiintuneiden objektiivisten ja toisaalta arviointiin perustuvien menetelmien välille. Yleinen harhaluulo on, että vain suhdelukuasteikon käyttö on oikeaa mittaamista. Kuitenkin mittauksessa voidaan erottaa seuraavat neljä mitta-asteikkotyyppejä:

- laatueroasteikko, jossa mitattavien yksikköjen erot ilmaistaan sanallisesti (“erinomainen...hyvin tyydyttävä taktikko”)
- järjestysasteikko, jossa mittauskohteiden väliset suhteet ilmaistaan usein numeroin (“taidoiltaan 1. oli kapt NN, 2. kapt MM ja 3. kapt TT”)
- välimatka-asteikko, jossa järjestyksen lisäksi voidaan numeroin osoittaa mitattavien väliset erot sekä
- suhdelukuasteikko, jossa mitattavien erot ilmoitetaan numeerisin symbolein sekä lisäksi tiedetään absoluuttinen nolllapiste (kapt NN 2+, kapt MM 1-...).

Taktillisiä taitoja mitataan opetustapahtumien (harjoitusten) yhteydessä sekä koulutöillä. Mittaamisessa käytetään lähinnä laatueroasteikkoa (harjoitukset) sekä suhdelukuasteikkoa (koulutyöt).

Opettajan on pidettävä mielessä, että koe on, tietojen ja taitojen mittaamisen lisäksi, aina myös tehokas opetustilaisuus, jonka lopullinen anti on käsiteltävä riittävän ajan puitteissa ja huolellisesti valmistellussa palautetilaisuudessa.

8.2 JÄRJESTÄMISPERIAATTEITA

Operaatiotaidosta ja taktiikasta pidetään perus- ja jatkotutkinto-osastoilla tavallisesti kolmen tyyppisiä koulutöitä. Nämä ovat

- ohjesääntökuulustelu, jolla kirjallisesti tai suullisesti testataan luettavaksi määrätyn aineiston hallintaa ja samalla tehostetaan itseopiskelua
- tutkielmat / muistiot / esseet, jotka ovat määräaiheesta laadittuja suppeahkoja kirjallisia tutkimuksia (vast) ja joilla pyritään testaamaan perustietoja sekä näiden soveltamista tehtävien ratkaisuun ja samalla kehittämään kirjallista ilmaisua sekä
- sovelletut koulutyöt, joissa karttoja apuna käyttäen ratkaistaan erilaisia taistelutilanteita ja näin testataan perustietojen soveltamistaitoa ja samalla kehitetään ratkaisujen esittämistaitoa.

Lisäksi, varsinkin perustutkinto-osaston harjoituksissa, voi tulla kyseeseen joko jonkin muun kokeen osana (esimerkiksi sovellettu koulutyö) tai omanna koekokonaisuutena suullisesti luokassa tai maastossa järjestetty koetilaisuus.

Jatkotutkinto-osaston operaatiotaidon ja taktiikan tutkintoihin kuuluu myös niin sanottu kotityö, jossa oppilasupseerit tekevät sovelletun tilanteen puitteissa komentajan päätöksen ja sen jälkeen laativat itsenäisesti annetun ajan puitteissa tärkeimmät kyseisen yhtymän (vast) suunnitelmat ja käskyt eri aselajeista. Kotityön opetustarkoituksena on syventää oppilasupseerien tietoja yhtymän (vast) suunnittelusta ja toisaalta totuttaa heidät suunnitelmalliseen varsin laajan työn suorittamiseen.

Ohjesääntökuulusteluja on yleensä vain muutaman kerran kurssin alkupuolella. Koetta varten on tarpeen ennakkoon käskää ne ohjesääntöjen (vast) osat, joista kysymykset tullaan asettamaan. Koe (esimerkiksi läpäisyperiaatteella suoritettava) on suunniteltava siten, että siihen valmistauduttaessa opiskellaan keskeisimpiä harjoituksissa tarvittavia perustietoja. Mikäli oppilaan tiedot eivät osoittaudu riittäviksi, on koe tarpeen mukaan uusittava. Koetta laadittaessa tulee ottaa huomioon, että kysymysten määrä ja vastaus-ten pituus sovitetaan käytössä olevaan koeaikaan. Kokeen korjaamisessa tulee pyrkiä hyödyntämään automaattista tietojen käsittelyä.

Arvosteluperiaatteet (mallivastaukset) on pohdittava jo koetta laadittaessa, millä samalla säästetään vaivaa korjausvaiheessa. Kokemus on osoittanut: “mitä enemmän teet töitä koetta valmistellessasi, sitä helpommalla pääset koetta korjatessasi”.

Tutkielman aihetta suunniteltaessa tulee ottaa huomioon, että

- aihe on keskeinen ja sitä on käsitelty useita kertoja opiskelun eri vaiheissa

- aihe poikkeaa aikaisemmista vastaavista kohtuullisessa määrin
- mitä suppeammaksi aihe rajataan, sitä perusteellisempaa käsittelyä voidaan itse työltä odottaa
- kokeen laatijalla on olemassa selkeä ennakkokuva siitä, mitä asioita tutkielmassa tulee käsitellä ja miten.

Tutkielman aihe voidaan antaa oppilaille, paitsi koetilanteessa, myös jonkin harjoituksen alkaessa ja se jätetään vasta harjoituksen päättyessä. Tuolloin oppilaat saavat tutkielman kirjoittamiseen tarvittavia lisäperusteita koko harjoituksen ajan ja joutuvat siten paneutumaan syvällisesti annettuun tehtävään.

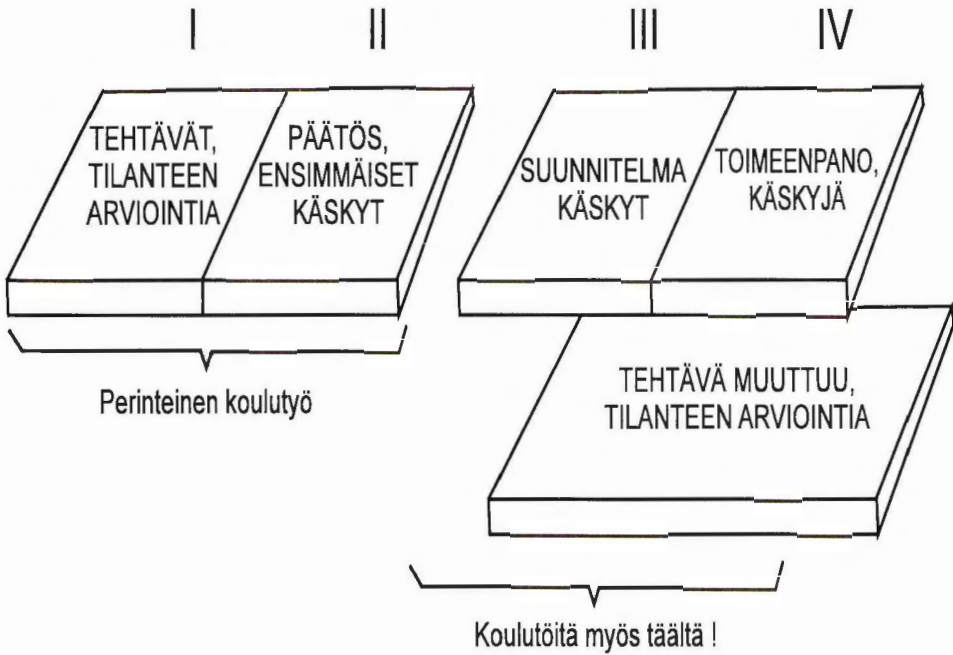
Tutkielman korjaamisessa on kaksi periaatteeltaan toisistaan poikkeavaa tapaa:

- arvosana annetaan yleisvaikutelman perusteella suoraan kokonaisarvosanana tai
- arvosana kootaan taulukkoon eri osakohteista, joita voivat olla esimerkiksi tutkielman asiasisältö (keskeiset käsiteltävät asiat eriteltyinä), jäsentely- ja käsittelytapa sekä yleinen viimeistely.

Tutkielman korjaajalle on taulukointitapa varmempi ottaen huomioon myös sen, että usein korjaustyö ajoittuu jopa usean viikon ajalle. Ihannetapaus on varata kokeen korjaamiseen riittävä yhtämittäinen ajanjakso.

Sovelletuilla koulutöillä (kotityöt ml) on keskeisin asema operaatiotaidon ja taktiikan koemuotona ja arvosanojen perusteena, sillä vain näin voidaan kaikkia arvioida samassa tilanteessa. Kokeen laatijan ja arvostelijan olisi siis asetettava tehtävät siten, että niillä mitataan ”kykyä soveltaa käytännössä menestyksellisesti operaatiotaidon tai taktiikan oppeja”. Punnittavaksi tulevat perustiedot, hankittu soveltamistaito ja henkilökohtaiset ominaisuudet.

Taktillista johtamisprosessia voidaan kuvata seuraavalla periaatepiirroksella, jossa jatkuvassa tapahtumasarjassa eri toimenpiteet limittyvät ja menevät osittain päällekkäin.

Kuva 4 *Taktillinen johtamisprosessi*

Ehkä tavanomaisin sovellettujen koulutöiden tehtävänasettelu käsittää edellä olevan kuvan kohdat I - II, ratkaisun idean oivaltamisen - “shakkipelin ensimmäisen siirron”. Kokeen laatijalla on tällöin pohdittavana ensimmäiseksi opetustarkoitukset. Näiden tultua määritellyiksi harkitaan mm

- olosuhteet ja tilanne
- mitä tehtäviä (esim päätös, käskyt, ensimmäiset toimenpiteet), missä muodossa (piirros, taulukko, kirjoitettuna) ja millä aikataululla asetetaan
- mahdolliset jatkotilanteet kokeen aikana
- pääpiirteiset ratkaisumahdollisuudet ja parhaat ratkaisut sekä valmistautumistehtävät.

Sovelletun kokeen opetustarkoitukset on harkittava erityisen huolellisesti (esimerkiksi selkeä painopiste, sään ja kelirikon erityiset vaikutukset, harvateisen maaston vaikutukset...), sillä ne on koetta palautettaessa kyettävä perustelemaan ja ne jäävät opetettaville yleensä hyvin mieleen.

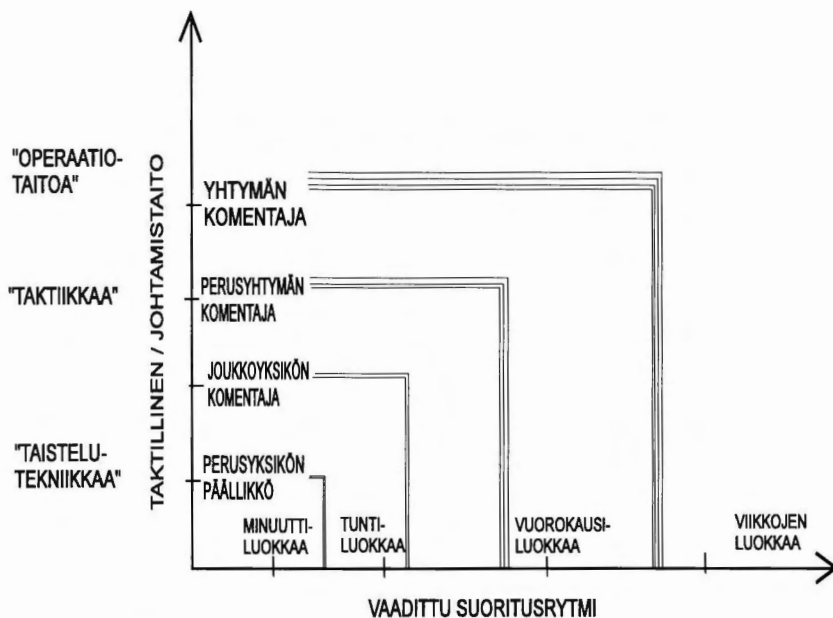
Koetilanteet tulee pääsääntöisesti laatia mahdollisimman vaikeiksi, sillä helposta kokeesta saatavat opit tahtovat nopeasti unohtua. Voidaan myös

olettaa, että vaikeista tilanteista selviytyvillä ei helppoissa tilanteissa tule ongelmia. Tilannekuvan kanssa rinnakkain on pohdittava koetehtävien määrä ja niihin käytettävissä oleva aika, joilla yhdessä kokeen "paineita" voidaan säädellä. Paineen alaisena olennaisen keskittymiskyvyn testaamiseksi saatetaan tehtävät joskus ylimitoitaa. Sen sijaan epäolennaisten "kompien tai jippojen" sisällyttäminen koetehtäviin ei ole tarkoituksenmukaista.

Nopeita ratkaisuja ja vastaamista edellyttävien tehtävien ohella olisi pyrittävä pitämään myös kokeita, joissa on kohtuullisesti aikaa harkita ja johdonmukaisen ajatustyön tuloksena löytää oikea ratkaisu. Niinpä kokeita tulee pitää myös johtamisprosessin kohdista III - IV. Tehtävinä voisivat olla esimerkiksi

- arvio tilanteen kehittymisestä eli taistelujen kulusta
- annettujen vaihtoehtojen arviointi ja perusteltu suositus päätöksentekijälle
- suunnitelman osan (esimerkiksi tiedustelu, liikenne, selustan puolustaminen, elektroninen sodankäynti, salaaminen ja harhauttaminen, helikopterien käyttö) laatiminen sekä
- taistelun aikana tehtävät osapäätökset ja annettavat käskyt.

Toiminnan painopistehän on taistelukentällä päätösten toteuttamisessa - "shakkipelin pelaamisessa".

Kuva 5 Taistelujen kuvan asettamia vaatimuksia johtamistoiminnalle eri tasoilla (yleisperiaate)

Tässä alimmilla johtamistasoilla on keskeisenä toiminnan nopeusvaatimus. Mitä ylemmille johtamistasoille edetään sitä tärkeämmäksi tulee taktiikan ja operaatiotaidon osuus. Pelkistäen voidaan sanoa siirryttävän “suoritus-tekniikasta luovaan ajatteluun” perusyksikön ja yhtymän välillä. Sama asia toisin sanoin ilmaistuna tarkoittaa, että asiallisesti täysin virheetön kompanian päällikön päätös on arvoton, jos sitä ei kyetä tekemään nopeasti. Yhtymätason kokonaistoimintaa koskevat ratkaisut tulisi yleensä tehdä perusteellisen ja monipuolisen harkinnan jälkeen. Tässä on kuitenkin voimakkaasti korostettava, että kaikilla johtamisen tasoilla on tilanteita, joihin päällikön ja komentajan on kyettävä heti vaikuttamaan omalla henkilökohtaisella panoksellaan. Näin erityyppisillä ja erilaisilla aikatauluilla tai muutoin yllättävilläkin kokeilla testataan eri tehtävissä edellytettäviä taktillisia tai operatiivisia taitoja.

Kokeen arvosteluperiaatteet päätetään alustavasti kokeen laatimisvaiheessa muun muassa opetustarkoitusten pohjalta. Arvostelu on tehtävä siten, että periaatteessa oikea, ohjesääntömäinen ratkaisu takaa ainakin keskinkertaisen tuloksen. Näin siksi, että ohjesääntöihin on kirjattu taktiikan opetuksen perusteet - niin sotahistoriamme kokemukset kuin teknisen kehityksenkin vaikutukset. Ohjesääntömäisen ratkaisun ohella olisi kokeessa oltava mahdollisuus omakohtaisiin, aktiivisiin ja rohkeisiin ratkaisuihin, joilla ansaitaan kiitettävät. Hylätyksi arvostellaan periaatteessa vain työ, joka todennäköisesti ei johda tehtävän täyttämiseen.

Arvostelu tulee laatia erilliselle lomakkeelle, jonka pisteiden perustelut selvitetään koulutyötä palautettaessa. Yleensä arvosana painotetaan päätöksen ideaan ja muut osatehtävät jätetään vähemmille pisteille. Liian yksityiskohmainen arvostelu saattaa vinouttaa arvosanan perusteet epäolennaisuuksiin.

8.3 ERÄITÄ KOKEMUKSIA JA MUTTA NÄKÖKOHTIA

Koulutyön ideointi ja idean kypsyttely ja esittely tulee tehdä pitkäköllä ajanjaksolla, eikä sitä saa jättää viimeisten mahdollisten valmistelupäivien varaan. Laadittu koe on aina testattava toisella opettajalla, joka erään ratkaisu ehdotuksen tekemisen ohella toteaa myös mahdolliset puutteet paikannimissä, joukkojen numeroinnissa, aikatauluissa jne.

Vanhoja koulutöitä ei tule käyttää ainakaan sellaisenaan uudelleen, koska näitä on aina jonkun oppilasupseerin hallussa. Sen sijaan aikaisempien kurs-

sien harjoituksista voi usein ottaa “raamit” tai idean, jota kohtuullisesti muuntaen voi käyttää koulutyössä. Tällöin etuna on, että kyseinen idea on aiemmin testattu harjoituksessa, eikä yllätyksiä ole siten juuri odotettavissa esimerkiksi koetta arvosteltaessa.

Koulutyön luonnosteluvaiheessa kannattaa kiinnittää huomiota tarvittaviin karttoihin ja peitepiirrosten kokoon pyrkien siihen, ettei kokeeseen varata tarpeettomia karttoja ja jaeta kovin monia tilannepiirroksia (pienet työskentelypöydät).

Eryteisesti kotityössä on hyvin tarkkaan harkittava kotityöviikolle annettavat tehtävät yhteistoiminnassa aselajiopettajien kanssa. Oppilasupseerien kannalta on tärkeää, ettei tehtäviä ylimitoiteta ja opettajien kannalta, että ne ovat kohtuullisella vaivannäöllä korjattavissa.

Kokeen korjauksessa on ehkä yleisin tapa jaotella kokeet ensin karkeasti esimerkiksi kolmeen ryhmään ja sen jälkeen käydä ne yksityiskohtaisesti arvioiden ja keskenään vertaillen läpi.

Sovelletun kokeen palautustilaisuus on eräs kaikkein tärkeimpiä ja opettavaisimpia tunteja. Siihen kannattaa valmistautua huolella erityisesti parhaiden / hylättyjen ideoiden perustelujen osalta. Oppilasupseereille tulee antaa mahdollisuus kahdenkeskisiin keskusteluihin korjausperiaatteista.

9 YHDISTELMÄ

Operaatiotaidon ja taktiikan, sekä taktillisten aineiden yleensäkin, osuus ja asema ovat keskeisiä kaikessa upseerikoulutuksessa. Opetuksen tavoitteet ovat vaikeasti konkretisoitavissa; pelkistäen voidaan sanoa tavoitteena toisaalta olevan ajattelun ja toisaalta toimeenpanokyvyn kehittämisen. Hyvin tärkeää on myös oppilasupseerien kasvattaminen eri kursseilla upseerikoulutukselle asetettujen päämäärien hengessä.

Yksityinen opettaja voi parhaimmillaankin tehdä vain oman rajoitetun osuutensa edellä mainittujen tavoitteiden hyväksi. Opetustapahtuma kokonaisuudessaan on eräänlainen laajahko koko kurssiajan kestävä ryhmätyö, jonka tasokkuus ja tavoitteiden saavuttamien ehkä selviää vasta joskus tulevaisuudessa. Toisaalta hyvänkin opetus antaa opetettaville vasta perusvalmiudet

erilaisiin esikuntaupseerin ja komentajan tehtäviin. Varsinkin päällikkyyksiin kasvetaan vasta tulevien työtehtävien myötä.

Operaatiotaidon ja taktiikan opettamistapahtumassa oppii aina eniten itse opettaja. Tämä tosiasia ja siitä seuraava ilmeisesti pitkälle tulevaisuuteen ulottuva varmuus sotilasjohtajan perustaitojen hallinnasta ovat paras palkinto opettajatehtävästä.

TAKTIIKAN LAITOKSEN OPERAATIOTAIDON JA TAKTIIKAN HARJOITUSTEN SEKÄ SOVELLETTUJEN KOULUTÖIDEN VALMISTELU JA TOTEUTUS

Tämän ohjeen tarkoituksena on

- 1) luoda perusta pitkäjänteiselle opetuksen suunnittelulle, valmistelulle ja toteutukselle sekä resurssisuunnittelun (TAE ja TTS) että opetuksen koordinaation, nousujohteisuuden ja systemaattisuuden osalta,
- 2) määrittää hyvissä ajoin opettajien tehtävät ja vastuut eri opetustapahtumissa tulevilla lukukausilla, jotta kaikki opetustapahtumat ovat huolellisesti valmisteltuja, sisällöllisesti ja opetusteknisesti korkeatasoisia sekä hyvin toteutettuja ja
- 3) vahvistaa Taktiikan laitoksen sisällä tietyt harjoitusten tms valmisteluun ja toteutukseen liittyvät yleisperiaatteet ja menettelytavat.

1. PERUSTEET HARJOITUSTEN VALMISTELULLE

1.1. TAKTIIKAN LAITOKSEN HARJOITUSTEN RUNKOSUUNNITELMA

Taktiikan laitoksen johtaja hyväksyy vuosittain TTS-suunnitteluun liittyen kunkin seitsemän opetusryhmän johtajan (Yeksi: MSL, ISL ja MeSL, euksi: MSL, ISL ja MeSL sekä Kadksit) asianomaiselle opetusryhmälle (yleisesiupseerikurssi linjoittain, esiupseerikurssi linjoittain, kadettikurssit) laatiman / ylläpitämän operaatiotaidon ja taktiikan harjoitusten kulloisenkin TTS-kauden kattavan runkosuunnitelman sekä harjoitusten- että taloussuunnittelun pohjaksi. Runkosuunnitelma sisältää jokaisen harjoituksen osalta seuraavat asiakokonaisuudet (teksti + karttapirros):

- harjoituksen ajankohta (vuosi, kuukausi, viikko)
- harjoitusalue maanpuolustusalueen / vast ja sotilasläänin tarkkuudella
- harjoituksen aihe ja päämäärä (pelkistetysti)
- harjoituksen luonne (esim ra-suunnitteluharjoitus sekä tarvittaessa selvitys puolustushaarojen yhteistoiminnasta harjoituksessa tai ajatus siviilihallinnon tms osuudesta)
- harjoituksen erityispiirteet (esim valmiuden kohottamisvaihe tms)

- harjoituksen erityistarkastelu
- tarvittava yhteistoiminta / koordinaatio muiden laitosten kanssa (esitykset tarpeesta) sekä
- harjoituksen puitteet / rahoitustarve
- harjoitukseen osallistuvat opettajat ja oppilaat (lkm / kustannusarvio) ml muiden laitosten henkilöstö
- tukitarpeet muilta joukoilta / vast ml maavoimien TTS:ssä oa vuosille jo kirjatut tukipyynnöt - kustannusarvio)
- harjoituksen osuudet koulun ulkopuolella ml majoitustarve (kustannusarvio)
- kuljetustarve (juna, lentokone, ajoneuvot/lkm - kustannusarvio).

Eri opetusryhmien runkosuunnitelman vuosittaiset esittelyt Taktiikan laitoksen johtajalle pyritään järjestämään laitoksen opetusta ja sen sisältöä käsittelevän seminaarin yhteydessä, jolloin kaikki laitoksen opettajat ovat paikalla. Runkosuunnitelmien esittelyjen yhteydessä tarkistetaan myös, että

- Taktiikan laitoksen operaatiotaidon ja taktiikan opetus on nousujohtainen selkeä upseerin tutkinnosta jatkotutkintoon johtava kokonaisuus
- opetus on kaikilla tasoilla koordinoitu kaikkien muiden laitosten opetuksen kanssa (operaatiotaidon ja taktiikan opetusta tukevat osuudet harjoituksissa)
- puolustushaarojen opetuksen yhteiset osuudet yleisesikuntaupseeri- ja esipuseerikurssien harjoituksissa liittyvät luontevasti eri linjojen opetukseen
- yleisesikuntaupseerikurssien harjoituksia käytetään tarkoituksenmukaisesti perustana esipuseerikurssien harjoituksille ja niitä edelleen kadettienharjoituksille
- harjoitukset pidetään eri kursseilla systemaattisesti operatiivisesti tärkeillä alueilla ja että oppilaat tutustuvat eri kursseilla suunnitelmallisesti maamme ydinalueisiin.

Operaatiotaidon ja taktiikan harjoitusten pitkäjänteistä suunnittelua tukevan historiatiedon tallentamisesta opetusryhmien johtajat ylläpitävät ajantasaista tiedostoa oman opetusryhmänsä harjoituksista. Tiedostossa on oltava seuraavat tiedot:

- harjoitukseen liittyi maastovaihe (vrk) harjoitusalueella täsmennettynä esimerkiksi tiedolla ‘sotapeli’
- harjoitukseen osallistunut joukko (esim MSL 41).

1.2 RAHOITUSKEHYS

Taktiikan laitoksen harjoitusten runkosuunnitelma antaa osaltaan perusteet Taktiikan laitoksen määrärahojen tarkoituksenmukaiselle kohdentamiselle harjoituksiin kunkin TTS-kauden budjettivuoden osalle. Runkosuunnitelma tarkistetaan aina TAE:n ja TTS:n valmistelujen yhteydessä.

Vuosittain Taktiikan laitoksen käyttöön saatu määräraha kohdennetaan projekteille (OTH, TH tai vast). Annettu kehys on ymmärrettävä opetustapah-tuman kustannusten ylärajana, mitä ei saa ylittää muuten, kuin laitoksen johtajan luvalla (perusteltu esitys). Jokaisen harjoituksen valmistelijan on aina suunniteltava toiminta taloudellisimmalla tavalla (kustannus / hyöty). Tämä edellyttää, että harjoitusten valmistelijat miettivät jo suunnittelun alkuvaiheessa eri vaihtoehtoja opetuksen järjestämiseksi siten, että opetusta-voitteet saavutetaan ja laskevat kyseisten vaihtoehtojen kustannukset edul-lisimman ratkaisun löytämiseksi.

1.3 HENKILÖSTÖN KÄYTÖN SUUNNITELMA JA MUU OHJEIS-TUS

Opetusryhmien johtajat (yleisesiupseerikurssi linjoiheen, esiupseerikurssi linjoiheen, kadettikurssit) suunnittelevat kunkin vuoden TAE:n laadintaan liittyen opetusryhmiensä henkilöstön käytön / tehtävät asianomaisen ope-tusryhmän harjoituksissa, sovelletuissa koulutöissä, kotitöissä, pääsykokeissa tms koskien koko tulevaa vuotta. Jatkotutkinto-osaston yleisesiupseeri- ja esiupseerikursseilla opetusryhmien johtajien (MSL, ISL ja MeSL/yeysi sekä MSL, ISL ja, MeSL/euksi) on sovittava ennen edellä mainittujen henkilös-tönkäytön suunnitelmien laatimista keskenään opettajien käyttö samanai-kaisesti pidettävissä harjoituksissa.

Opetusryhmien johtavat päivittävät oman henkilöstön käytön suunnitelmansa aina tarpeen tullen (uudet opettajat, opettajien määrääminen muihin tehtä-viin jne).

Opetusryhmien johtajat antavat harjoitusten / vast valmistelijoille tai niihin osallistuville opettajille tarvittavia ohjeita suunnitteluperusteista, yhteisistä osuuksista (puolustushaarat ym), henkilöstön käytön koordinoinnista sekä muista harjoitukseen / vast liittyvistä seikoista. Lisäksi Taktiikan laitoksen johtaja voi antaa lisäperusteita ja ohjeita harjoitusten tms valmistelusta ja toteutuksesta suoraan niiden valmistelijoille.

2. HARJOITUKSEN JOHTAJA / VALMISTELIJA (VASTUUHENKILÖ) SEKÄ OPETTAJAT

2.1 SUUNNITTELUN KÄYNNISTYMINEN SEKÄ KESKUSTELU LAITOKSEN JOHTAJAN KANSSA

Harjoitusten tms valmistelu alkaa vastuuhenkilöiden osalta silloin, kun opetusryhmien johtajat ovat julkaisseet tehtäväluettelot harjoitusten ja sovellettujen koulutöiden tms valmistelijoihin (johtajista) tulevaa kautta varten omassa opetusryhmissään.

Vastuuhenkilö vastaa opetuksen kokonaisjärjestelyistä ml harjoituksessa käytettävistä opetusmenetelmistä ja toteutuksesta. Jokainen opettaja vastaa opetuksensa sisällöstä ja laadusta sekä muista harjoituksen valmistelijalta saamiensa tehtävien suorituksesta.

Vastuuhenkilön on aluksi opetussuunnitelmien lisäksi perehdyttävä vastavien aiempien harjoitusten / vast materiaaliin ja niistä saatuun palautteeseen sekä kokemuksiin. Jos mahdollista, on hyvä keskustella aiempien harjoitusten johtajien / vast kanssa. Toteutusajatusta mietittäessä on aina pohdittava, millaisia opetusmenetelmiä käytetään missäkin vaiheessa, mitä uusia ratkaisuja voidaan / tulee kokeilla (opetuksessa on uskallettava testata uusia, ennen kokeilemattomia ideoita tai toimintatapoja), miten opettajia käytetään (alusta alkaen koordinointi muiden samanaikaisesti pidettävien harjoitusten valmistelijoiden ja tarvittaessa muiden laitosten kanssa) sekä miten muiden laitosten opetus parhaiten nivelletään omaan harjoitukseen (perusteet laitoksen tai opetusryhmän johtajalta). Kaiken aikaa tulee olla kirkkaana mielessä, mitä uutta oppilaiden on osattava harjoituksen jälkeen. Jo suunnittelun alkuvaiheessa on tarpeen luonnostella perusasiakirjoja tms, viikko-ohjelmia sekä tehdä tarvittavat tilojen ym ennakkovaraukset. Ideointiin liittyy eri opetusvaihtoehtojen kustannus- hyötysuhteen laskeminen taloudellisimman toteutustavan löytämiseksi tinkimättä silti opetuksen tasta.

Valmisteluvastuussa olevan on suunniteltava huolellisesti koko projektin aikataulu käsittäen mm eri valmistelutehtävien, puhuttelujen, esittelyjen, käskyjen jakamisen ja yhteydenottojen aikautuksen päättyen harjoitusmateriaalin kokoamiseen ja järjestämiseen seuraavaa vastuuhenkilöä ja harjoitusta / vast varten (vasta tällöin harjoitus on ohi) sekä erityistarkastelun viimeisteleminen julkaisukuntoon.

Kun valmistelija tietää, miten hän aikoo toteuttaa tehtävän, on hänen keskusteltava Taktiikan laitoksen johtajan kanssa. Tällöin käydään läpi harjoituksen yksilöity päämäärä ml puolustushaarojen ja aselajien osuudet, operaatioajatus, harjoituksen toteutus ml opetusmenetelmät, mitä uutta oppilaille harjoituksessa opetetaan eri alueilta, tarvittava yhteistoiminta muiden laitosten kanssa sekä aikataulu ja kustannukset. Samalla valmistelija kertoo, mitä uutta harjoituksessa halutaan kokeilla, mikä erityistarkastelu harjoitukseen on valittu ja miten se käytännössä toteutetaan ml julkaisukelpoisen materiaalin viimeistely (ko tarkastelu on harjoitukseen liittyvä tutkimustehtävä -> aiheen valinnasta on keskusteltava etukäteen operaatiotaidon ja taktiikan tutkimusryhmän johtajan kanssa). Keskustelussa esitetään myös mahdolliset tarpeet Taktiikan laitoksen johtajan osuudesta harjoituksessa (harjoituksen avaus, oppitunnit, muu osallistuminen tms). Laitoksen johtajan hyväksytyä keskustelussa harjoituksen lähtökohdat voi valmistelija jatkaa suunnittelua sekä käyttää projektiin varattuja varoja.

2.2 OPETTAJIEN “SITOUTTAMINEN” JA PEREHDYTTÄMINEN HARJOITUKSEEN

Valmistelijan tulee keskustella kunkin harjoituksen / vast osallistuvan opettajan kanssa heidän osuudestaan. Tällöin valmistelija muun muassa kertoo, mitä hän opettajalta odottaa, mikä on opetuksen painopiste, mikä on opettajalle kaavailtu osuus harjoituksen erityistarkastelussa, mitä valmistelija opettajalta edellytetään harjoitusperusteiden, opetusmateriaalin, erityistarkastelun tms osalta sekä millaisia opetusmenetelmiä on tarkoitus käyttää. Opettaja puolestaan esittää omat kannanottonsa ja esityksensä osuudestaan harjoituksessa ml mitä töitä hänellä on tarkoitus teettää oppilailla ennen harjoitusta, sen aikana ja mahdollisesti vielä sen jälkeen sekä mitä uutta oppilaat tulevat oppimaan opettajan erikoisalalta harjoituksen päätyttyä. Keskustelun päätteeksi harjoituksen valmistelija määrittää asianomaisen opettajan osalta lopulliset tavoitteet ja tehtävät sekä kertoo valmistelujen aikataulun (merkittävä opettajan kalenteriin). Jokaisen on pidettävä kiinni annetuista ajoista (“takarajat”, puhuttelut ym).

Valmistelijan tulee antaa opettajille jo tässä vaiheessa mahdollisuus miettiä omaa osuuttaan pitämällä esimerkiksi Taktiikan laitoksen “karttahuoneessa” tai muussa suunnittelutilassa näkyvillä harjoitusperusteita ja karttaa sekä muuta tarvittavaa aineistoa.

Valmistelijan tulee järjestää jokaisen harjoituksen tai sovelletun koulutyön tms suunnitteluvaiheessa, erillisten keskustelujen jälkeen, yhteinen neuvottelutilaisuus, jotta päämäärä, harjoituksen kokonaisuus, opettajien osuudet sekä valmisteluajataulu tulevat selviksi jokaiselle opettajalle. Tässä tilaisuudessa opettajat, harjoitukseen / vast aiemmin jo omalta osaltaan hyvin perehtyneinä, voivat esittää koko opettajajoukon kuullen omalta kannaltaan perusteisiin tarvittavia täsmennyksiä, tarkistuksia ja lisäyksiä sekä mahdollisia esityksiä muille opettajille opetuksen koordinoinnista. Opettajilla on yhteisneuvottelun jälkeen kokonaisuuden perusteellisesti tuntien mahdollisuus miettiä tarkemmin oman osuutensa toteutusta. Kyseiset neuvottelutilaisuudet on valmisteltava hyvin, jotta niissä puhutaan asiaa eikä "tuhlata jaarittelulla" kenenkään aikaa - ideointi on tehty aiemmin.

Käskyn valmistuttua valmistelijan on pidettävä opettajille "käskynantotilaisuus" (kaikki opettajat paikalla), missä käydään läpi harjoituksen ydinkohdat, eri opettajien osuudet, annetaan viimeiset ohjeet sekä tarkistetaan, että kaikki on kunnossa toteutusvaihetta varten.

2.3 ESITTELYT LAITOKSEN JOHTAJALLE JA REHTORILLE

Harjoituskäsky / sovellettu koe tms tulee esitellä laitoksen johtajalle viimeistään kuukautta ennen harjoituksen / vast alkua. Laitoksen johtaja vastaa mahdollisista esittelyistä rehtorille valmistelijan avustamana.

Tärkeimpiin esittelyihin pyydetään tutkintaosastojen johtajat mukaan.

2.4 HARJOITUKSEN KÄSISSÄ PITÄMINEN, PALAUTTEEN KOAMINEN JA JÄLKIHOITO

Harjoituksen aikana on tarpeen pitää joskus jopa päivittäisiä (sotapelit) tai ainakin viikoittaisia opettajapalavereita, jotta voidaan muun muassa todeta, miten opetustavoitteet on saavutettu, onko tarkistustarpeita ohjelmiin tai opetuksen sisältöön jne sekä annetaan tarvittavat lisäohjeet opettajille.

Harjoituksen jälkeen oppilaspalautteelle sekä lopputarkasteluille on valittava sopiva ajankohta ja riittävä aika. Lisäksi harjoituksen jälkeen on järjestettävä kaikkien opettajien kesken tilaisuus, missä keskustellen käydään huolellisesti läpi juuri päättynyt harjoitus tms. Keskustelun ydinkohdat kir-

jataan opettajille jaettavaan muistioon otettavaksi huomioon jatkossa sekä muissa harjoituksissa / vast. Harjoitusmateriaali / vast ml saatu palaute sekä kirjatut kokemukset on järjestettävä hyvin (ml levykkeet!) seuraavaa käyttöä varten. Kunkin opetusryhmän johtaja antaa ohjeet siitä, mihin tilaan kyseinen materiaali taltioidaan. Eritystarkasteluun liittyvän materiaalin osalta harjoituksen johtajan on keskusteltava Taktiikan laitoksen johtajan kanssa siitä, julkaistaanko tuotettu materiaali laitoksen julkaisusarjassa (yleistä mielenkiintoa) tai jaetaanko se monisteena MpKK:ssa.

Taktiikan laitoksen julkaisusarjat

Julkaisusarja 1, Taktiikan tutkimuksia

1/1995	Kapt Pekka Toveri ja Kapt Heikki Välivehmas	Syvän taistelun oppi ja sen toteutus venäläisessä operaatiossa
1/1996	Evl Vesa Tynkkynen	Hyökkäyksestä puolustukseen - Taktiikan kehittymisen ensimmäiset vuosikymmenet Suomessa
2/1996	Maj Pekka Saariaho	Teoria doktriinin perustana - Yhdysvaltain maavoimien uusi taisteluoppi sodankäynnin periaatteiden valossa
1/1997	Maj Jouni Laari	Ilmamekanisointi - Maasodan käynnin siirtyminen kolmannen ulottuvuuteen
2/1997	Kapt Ali Mättölä	Erillisen moottoroidun jalkaväkiprikaatin kokoonpano, kalusto ja suorituskyky

Julkaisusarja 2, Taktiikan asiantietoa

1/1995	Evl Markku Koli	Sodankäynnin ja taistelun kuva 2000
2/1995	Evl Markku Koli	Sodankäynnin muutokset ja puolustusjärjestelmän kehittämistarpeet
3/1995	Kapt Juha Vauhkonen	Maihinnotusotaktiikka ja sen kehitysnäkymät sekä maihinnotusuharjoitukset 1970-luvulta alkaen

1/1997	Ev Markku Iskanius	Operaatiotaidon ja taktiikan tutkimus sekä tutkimusmenetelmät
2/1997	Maj Jukka Ahlberg Maj Sampo Eskelinen Maj Matti Sivonen	Venäjän ilma-aseen toiminta Tshetsheniassa
3/1997	Maj Ari Grönroos Maj Pekka Helasterä Maj Harri Leppälaakso	Suomen lähialueen ilmapuolustusjärjestelyt
1/1998	Maj Jukka Kauppila Maj Teemu Ruuskanen Maj Timo Vilkkö	Taktisen ja operatiivisen johtamiseen tarkoitetut häirintäjärjestelmät ja niiden käyttö
2/1998	Ev Markku Iskanius	Operaatiotaidon ja taktiikan opettajan ohje

ISBN 951 - 25 - 0958- X
ISSN 1238 - 2752

Puolustusvoimien
Koulutuksen Kehittämiskeskus 1998